

ΜΑΝΟΥΗΛ ΟΛΟΒΩΛΟΥ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΜΙΧΑΗΛ Η΄
ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΝ

Ὁ ἀείμνηστος Σ π. Λάμπρος ἐδημοσίευσε λεπτομερῇ ἀναγραφὴν τῶν περιεχομένων ἐν τῷ Βιενναίῳ ἑλληνικῷ κώδικι φιλολ. καὶ φιλοσοφ. 321, γ' αἰῶνος, μεμβρανίνῳ, πολυμιγεῖ, προερχομένῳ ἐξ ἀγορᾶς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ Αὐγ. Βουσβέκ κατὰ τὸ 1555 ἔτος, ἀριθμήσας 80 κείμενα ἐπιστολῶν καὶ ποικίλων πραγματειῶν, ἀναπληρώσας, ὅπου ἦτο δυνατόν, τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων, παραθεῖς τὴν ἀρχοτέλειαν ἐκάστου ἔργου καὶ διασαφήσας ἔνια τῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀπὸ τοῦ κώδικος τούτου ἐκδοθέντων ἢ ἀνεκδότων κειμένων· κατὰ ταῦτα ὑπ' ἀριθ. 49 (Κώδ. φ. 127^α) σφύζεται « τοῦ Ὀλοβώλου λόγος » κτλ· ὑπ' ἀριθ. 50 (Κώδ. φ. 135^β) « τοῦ αὐτοῦ στίχος »· ὑπ' ἀριθ. 51 (κώδ. φ. 136^α) οὔτε συγγραφέα οὔτε τίτλον φέρει ἐν τῷ κώδικι· ὁ Λάμπρος ἀμφιβάλλων λέγει « τοῦ αὐτοῦ; λόγος ἀνεπίγραφος· ὑπ' ἀριθ. 52 (κώδ. φ. 141^β) φέρεται « τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ κτλ· τὸ ὑπ' ἀριθ. 53 (κώδ. φ. 143^β) ἐπίσης οὔτε συγγραφέα οὔτε τίτλον φέρει· δι' ὃ ὁ Λάμπρος λέγει, « Ἀδήλου λόγος ἀνεπίγραφος ».¹

Εὐγενεῖ προθυμίᾳ τοῦ κ. Bick, διευθυντοῦ τῆς ἡδὴ Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης ἐν Βιέννῃ, ᾧ εὐγνωμονοῦντες χάριτας ὁμολογοῦμεν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἀντίγραφα φωτογραφικὰ τῶν ἀνωτέρω κειμένων, συμπληροῦμεν ἐν πρώτοις τὴν περιγραφὴν αὐτῶν. Τὸ ἐν φ. 127^α — 135^β (ἀριθ. 49), καθὰ μαρτυρεῖ ὁ ἐν τῷ κώδικι τίτλος, συνετάχθη ὑπὸ τοῦ Ὀλοβώλου, τοῦ σοφοῦ ἐκείνου διδασκάλου, τοῦ Μανουήλ, τοῦ ἐν μοναχοῖς βραδύτερον Μαξίμου, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ κατὰ Μάϊον τοῦ 1265 ἔτους ἐκλεγέντος Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ Γ' ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ ὁποίου ἀσχολούμεθα. Τοὺς ἐν φ. 135^β στίχους ὁ κώδιξ λέγει « τοῦ αὐτοῦ », ἄρα τοῦ Ὀλοβώλου· τούτους ἐντεῦθεν ἐξέδωκεν ὁ Max. Treu² παραλείψας ἓνα στίχον, ἀποτελούμενον ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ προηγουμένου καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπομένου στίχου· ἡ παραδρομὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμοιολεξίαν τῶν στίχων· διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ Treu περὶ μιᾶς λέξεως, ἀναδημοσιεύομεν τοὺς ἐν λόγῳ στίχους, τὰς διαφορὰς δεικνύοντες διὰ παχέων γραμμάτων.

¹ Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. II" (Ἀθῆν. 1916) σ. 2—22.

² Byzant. Zeitschr. V, (Leipzig 1896) σ. 546.

† Τοῦ αὐτοῦ Στίχοι πρὸς τὸν ἅγιον ἡμῶν βασιλέα
κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων, εἰς τὴν πρόκυψιν. †

† Πρὸς ἔδωρ λέγειν ρήτορας ἔκειτο πάλοι νόμος·
πρὸς ἔδωρ γράφειν ρήτορας πάρεσιν ἄρτι βλέπειν
πρὸς ἔδωρ τοῦ βαπτίσματος Χριστοῦ τῶν λουτηρίων
πρὸς ἔδωρ τῶν ἰδρώτων τε Σοῦ τοῦ Χ(ριστο)ῦ Κυρίου¹
οὓς καταχεῖς ὑπερμαχῶν τοῦ χριστιανίσμου λίχους,
μεγασθενές, μεγακλεές, ὑψίνου, στεφηφόρε.
Εἰ δὲ τὸ γράφειν καθ' ἑργῶν ἐπ' ἀδυνάτοις κεῖται,
τὸ γράφειν οὕτω καθ' ὑγρῶν, τοῖς ρήτορσιν οὐ ξένον.
Ἄν ἔδωρ δις εἰς τὸ αὐτὸ ρεύματος ποταμίον
βάπτειν οὔκ ἔστι ὁπωσοῦν, πλὴν ἅμα τοῖνναντίον,
βάλλειν εἰς δύο ποταμοὺς οὐδὲν τῶν ἀδυνάτων,
εἰς Ἰορδάνην καὶ πρὸς Σέ, τὸν ποταμὸν Κ(υρίο)υ,
τὸν ρεῖμασι παντοδαποῖς Σῶν, ἄναξ, χαρισμάτων
τὴν πόλιν ἐπενφραίνοντα Θεοῦ,² τὴν Ρωμαῖδα,
καὶ ξύμπασαν σθεννύοντα βαρβάρων παωσπερμίων,
βρέμουνσαν πάντη καθ' ἡμῶν, δίκην πυρὸς ἀσχέτου.
Φυλάττειτό Σοι τοιγαροῦν τὸ κράτος, αὐτοκράτορ,³
σὺν τῷ παιδί καὶ βασιλεῖ παρὰ Χριστοῦ Κυρίου,
ἐς ὅσον ἂν εἰ δυνατόν ἢ τρέχων Ἰορδάνης.

Τέλος.

Τοῦ ἐν φ. 136^a — 141^b ἔργον συγγραφέα λέγομεν ἄνευ ἀμφιβολίας τὸν Ὁλό-
βωλον, καὶ τίτλον δίδομεν τὸν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ προοιμίῳ
διδόμενον, «Ἐγκώμιον», ἀποτεινόμενον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ Η΄ τὸν
Παλαιολόγον (1259 - 1282). Ὁ τοῦ κώδικος γραφεὺς παραλείπει ὥς ἐπὶ τὸ
πολὺ τὴν ἐπαναληπτικὴν ὑπόδειξιν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου τῶν ἐν συνεχείᾳ προ-
βαινόντων ἔργων τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως διὰ τῆς κτητικῆς ἀντωνυμίας « τοῦ
αὐτοῦ », ὥς γίνεται τοῦτο κατὰδηλον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Λάμπρου ἀναγραφῆς
τῶν περιεχομένων τοῦ κώδικος· τὸ «ἐγκώμιον» ἄλλως τε εὐρίσκεται ἀκριβῶς
ἀναμέσον δύο ἔργων, ἅτινα ὑποδεικνύονται ὥς ὄντα « τοῦ αὐτοῦ », τοῦ
Ὁλοβώλου· εἰς τὸ ὕψος δὲ καὶ τὴν πομπώδη γλῶσσαν τοῦ ἐγκωμίου ἀσφαλῶς
ἀναγνωρίζομεν τὸν Ὁλόβωλον, καὶ τὴν αὐστηρὰν μέν, δικαίαν ὅμως κατὰ-
κρισιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κρουμπάχερ.⁴ Πρὸς τοῦτοις νομίζομεν ὅτι ὁ τοῦ

¹ Ἐν τῇ ψα Χριστοῦ.

² T. πᾶσαν;

³ T. τωρ

⁴ Ἱστορ. Βυζαντι. λογοτεχνίας, (Ἀθήναι 1900) τ. Β' σ. 744.

κώδικος γραφεὺς, σύγχρονος τοῦ ἐγκωμιάζοντος καὶ τοῦ ἐγκωμιαζομένου, δυσμενῶς πιθανῶς πρὸς ἀμφοτέρους διακείμενος, φωρᾶται ἀγανακτῆσας διὰ τὰς ἐν αὐτῷ ὑπερβολὰς καὶ κολακείας, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγραφέα, οὐδὲ τίτλον ἐμνημόνευσεν· εἰς ἱκανοποίησιν δὲ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ ἀναγνώστου ἠρκέσθη εἰς τὴν παράθεσιν ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τοῦ ἐγκωμίου παραινετικῶν τινων καὶ συμβουλευτικῶν ἀποφθεγμάτων, λίαν ἐκφραστικῶν· τούτων τὸ μὲν εἰς τὰ ἄνω τῆς ἀριστερᾶς καθέτου ὥας εἰς δύο γραμμὰς ἔχει οὕτω :

Τί σε χορὴ τοῖον ἐόντα μαυριδίως ψεύδεσθαι ;

Μηκέτι μοι ψεύδεσαι χαρίζεο, μηδέ τι θέλγε.

τὸ δ' ἄλλο ἐν τῇ κάτω ὀριζοντίῳ ὥα· ὅθεν γὰρ ἀπώλετο λόγος, ἐκεῖ καὶ φρήμι καὶ δρᾶσις τῆς ἀλογίας ἐνέσκηπεν· ὅθεν ἀρετὴ ἀπελήλათαι, τὸ τῆς κακίας ἔργον διὰ . . . ἔπεισε . . . Ἀκατάληπτοι αἱ τελευταῖαι λέξεις.

Τῆς ἐν φ. 141^β — 143^β ἐπιστολῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς τὸν ἀπάν Κλήμεντα Δ΄ συντάκτης λέγεται ὑπὸ τοῦ γραφέως τοῦ κώδικος ὁ Ὁλόβωλος («τοῦ αὐτοῦ»). Τὸ κείμενον αὐτῆς ἐξέδωκε σχολιάσας ὁ N. Festa ἀπὸ τοῦ κώδικος τούτου ἐν τῷ περιοδικῷ Bessarione, τόμ. 6 Roma 1899, σ. 42 - 57. Καθ' ἡμᾶς χρόνος τῆς συντάξεως τὸ φθινόπωρον τοῦ 1266 εἶναι μᾶλλον ἢ ὁ Φεβρουάριος τοῦ 1267. Καὶ τὸ ἐν φ. 143^β — 150^α ἔργον, ἀδήλου συγγραφέως καὶ τίτλου, ὃν δέ, ὥς ἐν τῷ προοιμίῳ ἀναγινώσκωμεν, «παρακλητικὴ παραίνεσις καὶ πνευματικὴ σωτηριώδης εἰσήγησις» ἀποδίδομεν εἰς τὸν Ὁλόβωλον, τοῦ γραφέως μὴ ἐπαναλαβόντος καὶ ἐνταῦθα τὸ «τοῦ αὐτοῦ». Εἶναι δὲ ὁμιλία περὶ τῆς νηστείας τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μανουήλ Ὁλοβώλου, καὶ τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν ὁ βουλόμενος εἰδήσεις εὗρίσκει εἰς τὴν διατριβὴν τοῦ M a x. T r e u ἐν σελ. 538 - 559 τοῦ V τόμου τῆς Byzantinische Zeitschrift, Leipzig 1896, καὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Βυζαντ. Λογοτεχνίας τοῦ Κ ρ ο υ μ π ᾶ - χ ε ρ (μετάφρ. Σωτηριάδου), τόμ. Β΄ σ. 742 - 746. Εἰς τὰ περὶ δὲ συγγράμματα αὐτοῦ προσθετέα καὶ τὰ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ σωζόμενα, ὧν οὐδενὸς μνηεῖαν οὗτοι ἔχουσι. Μοναχὸς γενόμενος καὶ Μάξιμος μετονομασθεὶς προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν Μεγάλου πρωτοσυγκέλλου· τότε συνέταξε τοὺς στίχους «εἰς τὴν ὁσίαν Μαρίαν τὴν Αἰγυπτίαν», ἐκδοθέντας ὑπὸ τοῦ M i l l e r ἀπὸ τοῦ Coisl. κώδικος 192, ιδ' αἰῶνος, ἐν σελ. 373 - 375 τοῦ II τόμου τῶν Carmina Manuel Philes, Paris 1857, τίτλον φέροντας «τοῦ σοφωτάτου μεγάλου πρωτοσυγκέλλου κυροῦ Μαξίμου τοῦ Ὁλοβόλου...». Ἐν ἐπαναλήψει τῶν στίχων ἀλλαχοῦ τοῦ αὐτοῦ κώδικος ὁ γραφεὺς προσέθηκεν εἰς τὸν ἄνω τίτλον «τοῦ μακαρίτου καὶ σοφωτάτου» κτλ. Ἐν δὲ τῷ Ἀμβροσιανῷ Κώδικι 121, ἐπίσης ιδ' αἰῶνος, σφύζεται πραγματεία περὶ μέτρων, συγγραφεῖσα καθ' ὃν χρόνον ὁ Ὁλόβωλος, διδάσκαλος καὶ κοσμικὸς ὢν, ἐκαλεῖτο Μανουήλ· ὁ ἀντι-

γραφεὺς γνωρίζων προφανῶς τὸ κληρικὸν αὐτοῦ ἀξίωμα, προσέθηκεν αὐτὸ εἰς τὸν τίτλον μὴ μεταβαλὼν τὸ κοσμικὸν ὄνομα· ἔχει ὅθεν ὁ τίτλος οὕτω : « τοῦ Ὁλοβώλου ρήτορος κυροῦ Μανουήλ καὶ μεγάλου πρωτοσυγγέλου ».¹ Ὁ ἐν τῷ διαλόγῳ « Μάζαρις » δμώνυμος Μανουήλ Ὁλόβωλος εἶναι κατὰ δύο σχεδὸν αἰῶνας μεταγενέστερος, καὶ περὶ τούτου ὁ Ma x. T r e u ἐδημοσίευσε διατριβὴν « Mazaris und Holobolos » ἐν σελ. 86-93 τοῦ Α΄ τόμου (1891) τοῦ περιοδικοῦ Byzantinische Zeitschrift.

Ὡς πάντα τοῦ Ὁλοβώλου τὰ ἔργα καὶ τὸ κατωτέρω ἐγκώμιον μαρτυρεῖ « τοῦ διδασκάλου τῆς λογικῆς ἐπιστήμης » (Παχυμέρης εἰς Μιχ. Δ΄, 14) τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν εὐρεΐαν γνώσιν τῆς τε ἱερᾶς καὶ τῆς θύραθεν σοφίας. Ὡς χρόνον τῆς συγγραφῆς ἢ καὶ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ ἐγκωμίου δεχόμεθα τὸν μετὰ τὴν 8 Νοεμβρίου 1272, ὅτε ὁ Μιχαήλ ἔστειψε συμβασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον, ἀφοῦ ὁ Ὁλόβωλος καταλήγων ἀποκαλεῖ καὶ αὐτὸν βασιλέα καὶ εἰς ἀμφοτέρους τὸ συνάρχειν εὔχεται.

Τὰ ἐν τῷ ἐγκωμίῳ ἱστορικὰ γεγονότα, ἀπογυμνούμενα τῶν πομπωδῶν καὶ φαντασιωδῶν φράσεων, τῶν ὑπερβολῶν καὶ αἰλικῶν κολακειῶν, ἀναφέρονται εἰς τὴν τεχνηέντως κολαζομένην φνγὴν τοῦ Μιχαήλ, διοικητοῦ ὄντος τῆς ἐπαρχίας τῆς Νικαίας, πρὸς τὸν Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου τῷ 1258· εἰς τὴν ἐν Πελαγονείᾳ, κατ' Αὐγουστον τοῦ 1259 (Ducange, Hist. de C/ple, V, § 16) περιφανῇ νίκην τοῦ Μιχαήλ, βασιλέως ἤδη, κατὰ τῶν Λατίνων τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πρίγκιπος τῆς Ἀχαΐας, περὶ ἧς παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ W. Miller ('Η Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι, μετάφρασις Σπ. Λάμπρου, ἐν Ἀθ., 1909, τ. Α΄, σ. 161 - 164) καὶ εἰς τὴν συνθήκην, τὴν συναφθεῖσαν μετὰ τῶν Γενουιτῶν καὶ ὑπογραφεῖσαν τῇ 13 Μαρτίου 1261 (Heyd, Hist. du commerce du Levant au moyen-âge, Leipzig, 1885 τ. I. σ. 428).

Ἡ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς προσφορὰ τοῦ Μιχαήλ εἰς τὴν πόλιν τῆς Γενούης τῶν δύο πέπλων, χρῆζει διασαφήσεω τινων, ἰδίᾳ ὁ τὸ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου μαρτύριον παριστῶν πέπλος.

Παράδοσις λέγει τὸν ἐν Γενούῃ ναὸν τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου (San Lorenzo) ἐγερθέντα κατὰ τὸν γ' αἰῶνα, καὶ δῆθεν ἐν ᾧ τόπῳ ὁ ἅγιος ὑπέστη τὸ μαρτύριον τῷ 260 ἔτει² νομίζομεν ὅτι ἡ παράδοσις αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐν ἀναγλύφῳ παραστάσεως, ὕπερθεν τῆς μεγάλης θύρας τοῦ ναοῦ, τοῦ διὰ πυρὸς ἐπ' ἐσχάρας μαρτυρίου τοῦ ἁγίου. Τὰ Συναξάρια ὁμῶς τόπον μαρτυρίου λέγουσι τὴν Ρώμην, καὶ σὺν τῷ Λαυρεντίῳ μαρτυρήσαντας κατὰ τινὰ μὲν τῇ 6 Αὐγούστου τοῦ 259 τέσσαρας διακόνους καὶ

¹ Martini et Bassi, Catal. Cod. Graec. Bibl. Ambrosianae, Mediolani 1906, τ. I. σ. 121.

² Joseph Caccia, Guide en Italie σ. 304.

δύο ὑποδιακόνους,¹ κατ' ἄλλα δὲ τῇ 10 Αὐγούστου τοῦ 260 ἔτους Κλαύδιον ὑποδιάκονον, Σεβήρον ἱερέα, Κρεσέντιον ἀναγνώστην καὶ Ρωμανὸν ὁστιάριον, τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐκ φιλοσόφων καταγομένου Εὐστου Β΄ πάπα Ρώμης, οὗ ὁ Λαυρέντιος ἀρχιδιάκονος ἦτο.² Ἡ ἐκκλησία δὲ γεραίρει τῇ 10 Αὐγούστου τὴν μνήμην τῶν μαρτύρων Λαυρεντίου, Εὐστου πάπα Ρώμης καὶ Ἰππολύτου, τοῦ κηδεύσαντος καὶ θάψαντος τὸν Λαυρέντιον ἔξω τῶν τειχῶν, ἐνθα ἡγέρθη Βασιλική, καὶ σήμερον οὕσα γνωστὴ ὡς «San Lorenzo ἢ ἔξω τῶν τειχῶν»· ἐν τοῖς Μιναίοις οἱ ἐπόμενοι στίχοι προτάσσονται τοῦ συναξαρίου αὐτῶν:

*Τὸν Λαυρέντιον λαύρακα Χριστοῦ λέγω,
ἐπ' ἐσχάρας ἄνθραξιν ἐξωπιτημένον.
Τέλους ἀθλητῶν καὶ κλέους τυχεῖν θέλον,
ἡθλησας ἄθλον, Εὐστε τὸν διὰ ξίφους.
Τὸν Ἰππόλυτον ἱποδέσμον βλέπω,
ἐναντίον πάσχοντα τῇ κλήσει πάθος.
ᾠπτησαν δεκάτῃ Λαυρέντιον ἥντι ἐχθύιν.*

Ἡ χρονολογία τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ἐν Γενούῃ ναοῦ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου ἀγνοεῖται· θετικωτέρα λέγεται ἢ ἐν ἔτει 985 οἰκοδομὴ αὐτοῦ ὡς καθεδρικοῦ· ἢ ἀπεικόνισις λοιπὸν τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ εἰς τὸν δωρηθέντα πέπλον τῇ πόλει τῆς Γενούης ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ καθεδρικός αὐτῆς ναὸς ἐτιμᾶτο εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου τούτου. Ὡς ἀναγινώσκουμεν δὲ εἰς τινὰ ὁδηγὸν τῆς Γενούης (*guida di Genova*), οἱ Γενοβέζοι ἔχουσι προσφιλέστατον καὶ δημοφιλέστατον τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, διότι μετ' αὐτοῦ συνδέονται πολλὰ γεγονότα διαφόρων ἐποχῶν ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πίστεως, τῆς πατρίδος καὶ τῆς τέχνης αὐτῶν· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἐγένοντο αἱ συνεδρίαί τοῦ Βουλευτηρίου, αἱ πολιτικαὶ συζητήσεις, τὰ σπουδαιότερα νομοθετικὰ διατάγματα, ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι ποιητικώτερον, ἐνδοξότερον, ἀλλὰ καὶ θλιβερώτερον ὑπῆρξε διὰ τὸν περιφανῆ τῆς πόλεως ταύτης λαόν, ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ ἐγένετο». Ἀναμφιβόλως ἔνια τῶν γεγονότων τούτων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους τοῦ Μιχαήλ· τὸν σεβασμὸν δὲ τῶν Γενοβέζων πρὸς τὸν ναὸν τὸν προελθόντα ἐκ τῶν εἰς προηγηθέντας αἰῶνας ἀναγομένων γεγονότων συνεμερίσθη ὁ Μιχαήλ, δωρησάμενος αὐτῷ πέπλον, εἰκονίζοντα τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου, καὶ οὕτω τιμήσας τὰς παραδόσεις τῆς συμμάχου δημοκρατίας. Εὐτυχῶς δὲ ὁ πέπλος οὗτος σφίζεται καὶ ὡς ἔξης περιγράφεται ὑπὸ εἰδικοῦ ἐπιστήμονος:

¹ Panvinus, *La Cronologia ecclesiastica*, (Venet. 1663), σ. 41.

² *Le vite dei Pontifici Romani del Platina*, (Venet. 1663) σ. 54. — Οὗτος ἀντέγραψε τὸν Ἀναστ. Βιβλιοθηκάριον.

«Εἰς αἵθουσαν τοῦ Palazzo Bianco (ἐν Γενούῃ) ἐκτεθειμένον εὐρίσκεται πάλ-
λιον βυζαντινόν, δωρηθὲν τῇ Δημοκρατίᾳ τῆς Γενούης περὶ τὸ 1270 ἔτος
ὑπὸ τοῦ ἐν Γαλατῇ κομμουνίου τῶν Γενουηνσίων, εἴτε ὑπὸ τοῦ Μιχαήλ
Παλαιολόγου· εἶναι δὲ μακρὰ ταινία (bande) ἐκ μετάξης πορφυρεᾶς, χρυσο-
κεντήτους ἔχουσα τὰς σκηναὶς τῶν μαρτυρίων τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου, Εὐστό-
του καὶ Ἰππολύτου· ὁ Λαυρέντιος εἰσάγει εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τὸν Μιχαήλ
Παλαιολόγον. Ἡ ἀφθονία τῶν ἀποχρώσεων προσδίδει εἰς πάσας τὰς ἀφελοῦς
διαγραφῆς εἰκόνας ταύτας ζωηρὰν αἴγλην, μόλις ὑπὸ τοῦ χρόνου βλαβεῖσαν,
ἀντανακλῶσαν δὲ εἰς τὰ βλέμματα ἡμῶν ἀκόμη καὶ τώρα τὴν ἀνατολικὴν
ἐπίδειξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντίου».¹

Ἐμμέσως ἀποταθέντες εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Palazzo Bianco ἐπληροφο-
ρήθημεν ὅτι περὶ τοῦ πέπλου τούτου σπουδαῖον λόγον ἔχει κάμει ὁ Μαρκή-
σιος Ἱερώνυμος Serra 1761-1837 τῷ 1810, ὃς ὁ βιογραφήσας αὐτὸν
Belgrano λέγει τῷ 1846 ὁ Luigi Cibrario ἐν τῇ Guyanes ἐφημε-
ρίδι τῆς Πάδοβας· τῷ 1853 ὁ Banchero, ἐκδοὺς καὶ λιθογραφικὴν εἰκόνα
ἐν Γενεύῃ· τῷ 1922 ἐξέδωκε φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ πέπλου ἐν Λευκώματι
ὑπὸ τὸν τίτλον «Genova, Storia - arte», διανεμηθέντι εἰς τοὺς ἀντιπροσώ-
πους τοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνελθόντος Διεθνoῦς Συνεδρίου, ἐν ᾗ αἱ ἐπιγρα-
φαὶ ἀμυδρῶς φαίνονται· μία ἐξ αὐτῶν διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς: «S. Laurentius
induces altissimum Imperatorem Graecorum Dominum Michalem Du-
cam Angelum Comnenum Palaeologum in Ecclesiam Januensium».²

Ἐκ τοῦ «Ἐγκωμίου» τοῦ Ὀλοβώλου ἐπληροφορήθημεν ἤδη, ὅτι δωρη-
τῆς μὲν ἐγένετο ὁ Μιχαήλ Παλαιολόγος, ὁ δὲ χρόνος, ὁ τῆς υπογραφῆς τῆς
ἐν Νυμφαίῳ συνθήκης, ἦτοι τὸ πρῶτον ἑξάμηνον τοῦ 1261 ἔτους. Ἐχομεν
λοιπὸν μίαν ἔτι εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, προσθετέαν εἰς τὰς ἤδη
ἐγνωσμένας,³ πιστοτέραν δὲ τὴν εἰς τὸν ἕτερον πέπλον, ἐὰν καὶ αὐτὸς σφύζε-
ται πού ἄγνωστος καὶ παρηγκωνισμένος.

¹ Jean de Foville, Gênes, (Paris, 1907) p. 38. [Les villes d'art célèbres, édit. H. Laurens].

² Τὰς πληροφορίας παρέσχεν ἡμῖν ὁ κ. Tommaso Bertelé ἀ' γραμματεὺς τῆς
ἐνταῦθα Ἱταλικῆς πρεσβείας, ᾧ καὶ ὁμολογοῦμεν ἀπείρους εὐχαριστίας. Θεομᾶς ἐπίσης
ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου ἀπευθύνομεν εὐχαριστίας καὶ πρὸς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Municipio
di Genova κ. Orlando Grosso διὰ τὴν ἀποστολὴν φωτογραφίας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος
πέπλου, ὡς καὶ τοῦ λευκώματος, ἐν ᾧ οὗτος ἀπεικονίζεται, ἐξ οὗ καὶ παρελάβομεν τὴν
ἐν τῇ διατριβῇ μας παρατιθεμένην εἰκόνα.

³ Spyrid. P. Lambros, *Empereurs byzantins catalogue*.... (Athènes, 1911)
p. 47, n° 379-381. Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἀνήκῃ εἰς αὐτὰς ἡ εἰκὼν τοῦ Μιχαήλ, ἣν ἀπὸ τοῦ
Likatchef ἀνεδημοσίευσεν ὁ Chapman ἐν τῷ ἔργῳ του Michel Paléologue, Paris, 1926.

Cod. Vindob. Philol. 321.

Βασιλεῦ, αὐτοκράτορ, θεομεγάλυντε. Ἦθος ἀρχαῖον τοῦτο καὶ παλαιαῖς φ. 136α ἀνάγραφτον κύρβεσι, τοὺς ὑπηκόους εὐγνωμόνως εἰσφέρειν τῷ βασιλεῖ· τοῦτο γὰρ αἶτε καλῶς ἔχον καὶ τοῖς εὖ φρονοῦσιν ἐπαινετόν· μακροὺς δ' ἐλάσαν χρόνους, φθάνει νεάζον ἄχρι καὶ νῦν· ἔνθεν ὁ μὲν πρόσεισι χρυσόν, ὁ δ' ἄργυρον, λίθον ἐκεῖνος τῶν ἐριτίμων, ἀλουργῇ χλαῖναν ἄλλος καὶ καταμάργαρον, καὶ ἕτερος ἕτερον, καὶ ἀπλῶς ἕκαστος ὅπερ ἔχει δυνάμεως περιστάτικῶς τῆς σφῶν αὐτῶν προαιρέσεως. Ἔσχε κράτος ὁ νόμος οὗτος, καὶ κατὰ τῶν βίβλοις ἐσχολακώτων καὶ βίον πάντα πεποιηκῶτων τὴν περὶ λόγους σπουδὴν, καὶ τούτων μᾶλλον, οὓς ἐμαίευσεν ἡ τοκάς καὶ πυρίπνους ρητορικὴ, καὶ στόμα τούτοις πλημμυρεῖν λόγους ἀνῆκε, καὶ πλέκειν λόγους ἀφῆκε, κοσμοῦντας ἔργα βασιλέων μεγαλουργῶν. Ὑφαίνουσι τοίνυν καὶ οὗτοι πέπλον ἐξ ὕφαντικῆς ἀργίου,¹ ὕλην ἐκείνην συλλέγοντες, ἣν ἐδημιούργησαν Μοῦσαι καὶ ὁ σοφὸς μεταλλευτὴς καὶ ἐφευρέτης Ἑρμῆς, καὶ ὅσα χιτῶνα τὸν πέπλον ἀποτελοῦσι πολυτελῆ καὶ ὄντως βασιλικόν, ὑπόθεσιν αὐτῷ διαγράφοντες, πράξεις μεγάλας ἡρωϊκάς, κατορθώσεις εἰρηνικάς, εὐνομίας πολιτικάς, πολέμων ἐνίοτε συμπλοκάς, τὸ στίλβον τιθέντες τῶν νοημάτων, ὥς χρυσίον εὔροισον, τιμαλφές, τὸ τῆς λέξεως ἀνθος, κατὰ πολύχρουν λίθον χαρίεσσαν εὐανθη, τὰς τῶν περιόδων ἀποτορνεύσεις, τὰς τῶν κύκλων ἀπογιγνώσεις,² τὸ τῆς φράσεως στρογγύλον, τὸ καθαρὸν τῆς συνθήκης καὶ εὐκρινές, ὅσα καὶ μαργάρους καταλεύκους καὶ διαυγεῖς, εἰθ' οὕτω προσφέρουσι τούτους δῶρον τῷ βασιλεῖ, τὸ κάλλιστον ὃν ἔχουσι πάντων καὶ βασιλείῳ περιωπῇ πρεπωδέστατον, καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον πάντως τὸν πέπλον, ὃν ἐπέτειον ἠδυτοῦργον Αἰνείαδαι τὸ πρῖν, χρεῶν γὰρ πιστεύειν τοῖς συγγραφεῦσι καὶ μᾶλλον οἷς πρὸς τὸ ἄρχεῖν ὑπηκόων ὑπαγορεύουσιν εὖνοϊαν, καὶ εἰς ἐσθῆτας τοῖς πάλοι μετεσκεύαζον αὐτοκράτορσιν, ἐν ᾧ καὶ πάντα φασὶν ὕφαντικαῖς μεθόδοις ἰστουργεῖτο, ἅπερ ἐκεῖνοις χρόνον ἕκαστον κεκατόρθωτο, πόλεις αἱ μὲν ἀνιστάμεναι, ἄλλαι καταβαλλόμεναι· καὶ βασιλεὺς ἐκεῖ προστάττων ἀμφοτέρω στρατεύματα νικῶντα, τὰ τῶν ὑπεναντίων ἡττώμενα καὶ τὸν βασιλέα εἶχεν ὁ πέπλος ταινίαν φοροῦντα νικητικῶς καὶ μετὰ πολλῆς δορυφορίας πομπεύοντα· ἔκειτο λέων θῆρ αὐτοῦ που πληγείς, ἢ ἄρκτος φωλάς, ἢ πάρδαλις δεσμῶτις, καὶ τῷ βασιλεῖ τὰ τῆς ἀγιστείας ἐκείνης ἀνέκειτο· ἀνέφκτο δικαστήριον, ἐκεκρότητο δίκη, καὶ τὴν κρίσιν ἐκεῖ τοῦ βασιλέως ἐθαυμάζειν ἡ γραφή. Εἰ οὖν ταῦτα καλά, καὶ κόσμον ἐδόκει τοῖς βασιλεύουσι, τοσοῦτον τὰ πρότερα κρείττονα, ὅσον καὶ τὰ τῆς ταχὺ παραρρεούσης ὕλης, ὃ ἐξ πολὺ διαμένων λόγος ὑπερφερέστερον. Τοῖς μὲν οὖν πάλοι³ βασιλεῦσι καὶ αὐτοκρά-

¹ Ἄνω τῆς καταλήξεως οὐ, μ ο υ.² Ἄνω τῆς προθέσεως ἀπο. περὶ...³ Ἐν τῇ ᾧ, καὶ μετέπειτα.

τορσι ταῦτα ἢ ἔκεινα οἱ τῶν ὑπηκόων εὐνους προσήγον, κράτιστε βασιλεῦ· Σοὶ δέ, ὦ καὶ τὴν ὑπερφυῖ γνῶσιν ἀσύναπτε, καὶ τὴν καλλίστην γνώμην ἀσύγκριτε, καὶ ἀριστοφυῖ ἀπαράμιλλε, καὶ μεγαλοφυῖ ἀπαράβλητε, ὦ βασιλέων ἀγλάισμα, ἀρετῶν ἀγαλμα, Θεοῦ τῷ κόσμῳ μέγιστον φιλοτίμημα, Σοὶ δὲ τίς προσενέγκῃ τῶν τόσων ὑπὲρ ἡμῶν ἀγώνων, τῶν καθεκάστην μόχθων, τῆς συνεχοῦς φροντίδος, τῆς καθημέραν ἐπισυστάσεως, τῆς μερίμνης τῶν πόλεων ἀπασῶν, ἀξίαν προσαγωγὴν, δῶρον ἀνάλογον, χάριν ἰσοστάθμον; Ποῦ τις κατὰ Λυσίαν εὐστομος, καθ' Ἡρόδοτον εὐφραδής, κατ' Ἰσοκράτην γλυκὺς, κατὰ τὸν Θουκυδίδην δεινός; ποῦ Ξενοφῶντος ᾧδε Σειρήνες, Θηβαῖαι λύραι, Πολέμωνος ροῖζοι; ποῦ ῥήτωρ Ἀντιφῶν ὁ Ραμνούσιος, ὁ τῶν ἀριστεῶν Ἀλεξάνδρου περιγηγῆτης καὶ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ περιοδευτής, ὅπως ἂν τὰς περιφανεῖς Σου διηγῆσαιτο πράξεις, μέγιστε βασιλεῦ, καὶ τὰ ὑπερφυῖ Σου θεῖα πλεονεκτήματα; τοιούτους καὶ γὰρ ἔπρεπεν, αὐτοκράτορ κατὰ πάντα τρισευτυχές, τοὺς σοὺς εἶναι καὶ νῦν ὑμνητάς· τοιαύτας ἐχρῆν παρῆναι γλώττας, ἵν' ἄπερ οἱ μὲν παλαιοὶ νεκρὰ τοῖς πράγμασιν ἔθιντο καὶ λόγοις, τοῦτο μόνον, λόγοις ψιλοῖς καὶ ἀνεγγύοις προέβαλον, σὺ δ' ἔμψυχα ταῦτα καὶ κινούμενα θεοπρεπῶς τοῖς ἔργοις ἀπέδειξας, λαμπρῶς ἀγορεύειν αὐταὶ καὶ διαρρήδην δύναιτο ξύμπασαι· ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος εἰς τὴν οἰκείαν ἔσχε τούτους ἀκμὴν καὶ δεῖξαι τοιούτους τοῖς μεθύστερον ἀπηνήνατο, ἀνάσχειν πράως γλῶτταν, ὦ βασιλεῦ, ἦν οὔτε φιλοσοφία ἐτόνωσεν, οὐδ' αὖ ῥητορεία ἐστόμωσε, τρόπος δ' εὐνους ἐκίνησε καὶ τολμῆσαι πάντῃ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν | κατηνάγκασε· δέξαι λόγον φ. 136β εὐμενῶς, ὃν ὥς πέπλον, εἰ καὶ μὴ δαιδάλέον τινα καὶ παμποίκιον καὶ πολλὴν ἐν ἑαυτῷ κατηγοροῦντα τὴν τέχνην, τῷ σῶ περιόπτῳ κράτει προσφέρομεν χρεῶν γὰρ τὸν ἐν τοῖς λοιποῖς μετριόφρονα, καὶ ἡμῖν προφθάνειν συγγνώμονα, οἷς μέγα πρόκειται τὸ ἐγχείρημα· καὶ γὰρ σφόδρα τῶν χαλεπῶν, εὐφημίαν ἀρετῇ βασιλέως ἀντεξετάσαι· εἰ γὰρ ὑπὲρ τὸ πᾶν ὁ Θεός, βασιλεὺς δ' εἰκὼν Θεοῦ καὶ οἶον τύπος πρὸς ἀρχέτυπον, ὑπὲρ λόγον πάντως τούτῳ καὶ τὸ ἐγκώμιον.

Τοίνυν ἀρχτεὸν ἐκεῖθεν, ὅθεν ἂν ὁ λόγος διαθετισθεῖη καλῶς. Οἱ πρὸς πόνοους ἐγκωμίων ἐσχολακότες τριττὴν τινα τούτοις μέθοδον, ἀπὸ τῆς τῶν παλαιῶν ἐγνώρισαν καταλήψεως· ἐκ ταύτης οὖν διόντες καὶ οὐκ ἐξ οἰκείων λογισμῶν, ἐντέχνως ἀνύουσι τὸ κατὰ σκοπόν. Ζητοῦσι γὰρ πρῶτα μὲν γένος· ἐπὶ τῷ γένει γέννησιν· σύμβολα, τὰ μὲν πρὸ τῆς γεννήσεως, τὰ δ' ἐν αὐτῇ, καὶ μετ' αὐτὴν ἕτερα· ἀνατροφὴν ἐφεξῆς· σὺν αὐτῇ ἐπιτηδεύματα, καὶ πρὸς τούτοις πράξεις, καὶ ἄλλο πᾶν ὅπερ τινι, ἢ φύσις ἐπέδειξεν, ἢ μάθησις κατάρθωσεν, ἢ ἀνῶθεν ἢ πρόνοια ψυκονόμησε· χωροῦσι καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον· περισκοποῦσι σώματος εὐφυΐαν, μερῶν ἁρμονίαν, μελῶν συμμετρίαν· τὰς τῶν ὀφρῶν φιλοτιμοῦνται περιγραφάς· περιεργάζονται κάλλος ὀφθαλμῶν· ἔρευθος παρειῶν· ἀνθος χρωτός· χειρῶν δεξιότητα· ποδῶν ὠκύτητα· εἰσδύνουσι καὶ τὸν ἐντὸς καὶ νοούμενον· περιαρθροῦσι κῶκεῖνον· τοὺς διττοὺς κύκλους τῶν ἀρετῶν ὑπὸ λαμπρῷ ἡλίῳ τῷ λόγῳ περιοδεύουσι· καὶ τοιούτοις

στηρίζουσι λεπτολογούντες, πόσαι περίεσι τούτῳ ψυχικαὶ καὶ τίνες ἀπορῶνες τοῦ νοῦ· πόσαι τῆς τετρακτύος, καὶ τίνες πάλιν ἐκ τούτων καὶ ἐν αὐταῖς, τὸ μεγαλοπρεπές φημι, τὸ εὐεργετικόν, τὸ φιλότιμον· τὴν περὶ ἕκαστα ἐμπειρίαν τε καὶ δεινότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ἀγχίνουαν, τὴν ὀρθότητα, τὴν σύνεσιν, καὶ τὰς ἄλλας ὅσας ὁ ἐκ Σταγείρας ἀπαριθμεῖν οἶδε σοφός, καὶ μετὰ τούτων ἕτεροι περὶ τὸ ἠθικὸν τῆς φιλοσοφίας σχολάσαντες. Ἐχρῆν οὖν καὶ ἐμὲ, θεσπέσιε βασιλεῦ, νόμῳ τούτῳ στοιχοῦντα, προγόνους ἀπαριθμῆσαι τοῦ θείου Κράτους Σου, καὶ πάντες ἂν ἅπαντες μεγαλοουργοὶ αὐτοκράτορες μετὰ σκήπτρων καὶ περιφανῶν τροπαίων ὑπῆντησαν· σὺν τούτοις τοὺς μετὰ τὸ πρῶτον αἷτιον, αἰτίους σοι τῆς εἰς τὸ φῶς τὸδε προόδου, τὸ μέγα λέγω τῶν Ρωμαίων ὄφελος, τὸν γενναϊότατον στρατηγόν, τὸν δεξιώτατον βουλευφόρον, τὸν ἐν πολέμοις ἐμπύριον, τὸν ἐν μάχαις πρηστήριον· τὸν σὸν πατέρα, τὸν περιφανῆ καὶ μέγαν Ἀνδρόνικον· τὴν σὴν αὐθις μητέρα, τὸν τοῦ θήλεος κόσμον, τὸ τῆς φύσεως ἄγαλμα, τὸ τῶν ἡθῶν σεμνολόγημα, τὸ τῶν χαρίτων σκῆνωμα, τὸ πάσης ἀρετῆς ἐνδιαίτημα, τὴν, ὃ πρὸς τοὺς ἄνδρας ὁ σὸς γενέτης τῷ τῆς ἀρετῆς ὑπερβάλλοντι, τοῦτο πρὸς τὰς γυναῖκας πάσας, αὐτὴν τὴν ἀρίστην συζυγίαν, τὴν προσφῶ ἔνωσιν, ὣν ἔφυς Σὺ βασιλεῦ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθός, ἵνα μοι εὐκαιρῶς ὁ τοῦ Ἀρίστωνος τὸ οἰκεῖον συγκροτήσῃ ρητόν, ἐκ γενναίων κατ' ἀρετὴν γενναϊότατος, ἐκ κοσμίων κοσμιώτατος, ἢ, τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, ὑπερκόσμιος, ὥς ἐκ τοῦ καρποῦ μᾶλλον τὸ δένδρον τιμᾶσθαι καὶ τοῦ ποταμοῦ τὴν πηγαίαν θαυμάζεσθαι· τοῖς ἄλλοις γὰρ ἅπασιν τῶν πρωτείων τυχόντες, τὴν δευτέραν οἷς παραβάλλονταί Σοι μοῖραν εἰλήχασι μακαριστὴν ταύτην ἡττηθέντες ἦτταν, καὶ ἦν ἂν εὐξαιντο πάντες παθεῖν τεκόντων ὅσοι πρὸς τοὺς παῖδας φιλοστοργότεροι. Ἔδει σὺν τούτοις τῇ περὶ τόνδε τὸν βίον τρισολβία προόδῳ Σου, λαμπρυνθῆναι τὴν μετὰ θεοπρεπίων ξένην ἀναγορεῦσαι σύλληψιν, τὴν μετὰ θεοπέμπτων συμβόλων κύησιν, τὴν λοιπὴν τῆς βασιλείου ἀρχῆς σιωπωμένην προκήρυξιν, οὐκ ἐξ ὄνειράτων καὶ δραγμάτων ἢ ἀστρικῶν φασμάτων κατὰ τὸν Ἰακώβ Ἰωσήφ, οὐδ' ἐξ ἀμπέλου ἤδη μὲν φρεῖς, μᾶλλον δὲ δοξάσαι φυῆναι καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατακαλύψαι. Ἀστράτης Μανδάνης καὶ Κῦρος τούτοις ἐναβρυνόντων, καὶ τὰ τοιαῦτα συνηγορούντων ἢ τοῦ Ἡρόδοτου Κλειῶ καὶ ἢ τοῦ Ξενοφώντος σειρήν· ἀλλ' ἐξ ὁμῶν ἀρρήτων καὶ προρρήσεων θαυμασίων, αἱ καὶ κρεῖττον ἀνέκραζον, μεῖζω ἢ κατ' ἀνθρώπου φύσιν καὶ βασιλεὺς μέγας τὸν τεχνησόμενον ἄνωθεν δημιουργούμενον πρὸς τήνδε τὴν παρούσαν ἀρχήν· ἀκόλουθον ἦν εἰπεῖν καὶ οἷαν ἐκ πρώτης τριχὸς ἐδείκνυς, κράτιστε αὐτοκράτορ, μεγαλοπρέπειαν, καὶ ὥς τὸν χρόνον εἰς παῖδας τελῶν, τῷ τῆς συνέσεως ὀξυτέρῳ, τοῖς πρεσβυτέροις ἀνθημιλλῶ | τὸ τοῦ φ. 137α ἡθους βάσιμον· τὴν μὴ κυμαινομένην νεότητα· τὴν ἐλευθέραν καὶ φιλόδορον γνώμην, ἢ τὴν ὑστέραν χερεῖαν προδιετύπου· καὶ ὅτι τὸ θέλειν προέβαινε, καὶ οὐ μετ' ἔχνια¹ τούτου καὶ τὸ τῆς δυνάμεως ἔβαινε· καὶ ὥς τὸ σῶμα μὲν ἐκόσμεις

¹ Ὁ κῶδ. μετίχνια.

γυμναστικῇ, ἵνα τοῖς ἐκουσίοις πόνοις ἐμπαρασκεύως ἔχῃς πρὸς τοὺς περὶ προαίρεσιν, τῆς δὲ ψυχῆς ἀρετῶν ἀπασῶν μελέτῃ διηνεκεῖ, ὅτι τε φύσει καὶ νόμῳ σαυτὸν ὑποτιθεῖς, τῷ τρεῖς καὶ τετρακίς μακαριστῷ βασιλεῖ, τῷ χαριτω-
νύμῳ δεσπότη, τῷ τρισευκλεεῖ αὐτοκράτορι, τῷ κατὰ γένος Σοι θείῳ, δουλο-
πρεπῶς ὡς οὐδέ τις ἄλλος ὑπήκουες· ὃς οἷος ἐκεῖνος βάπτειν εἰς νοῦν καὶ τινων
ἐκ συμβόλων ἰσχνῶν ἐξωτερικῶν, ὅλον τὸν ἐντὸς ἀναλέξασθαι ἄνθρωπον, καὶ
πατὴρ εὖστοργότερον σφόδρα Σε ὑπερφιλῶν ἦν, οἷα διαδόχον τῆς οὐτω
πολλῆς ἀρετῆς καὶ ἐκμαγεῖον τῶν καλλίστων ἐκείνου τρόπων, ὥς δ' ἐγῶμαι
καὶ τῆς ἀρχῆς. Ἐντεῦθεν παιδείας μεταλαμβάνων, ἥς οὐδέ τινα ἄλλον εὔροι¹
ἂν τις ἀμείνω, τὰ μὲν ἐκ φύσεως ἐπηύξεις ἀγαθὰ, τὰ δ' ἐξωθεν κρείττω ταῖς
ἐπιμελείαις προσελάμβανες· καὶ ἃ μὲν εἶχες πρὸς ἄκρον, μελέτῃ συχνῇ κατεῖ-
χες· ὧν δ' οὐκ εἶχες τὴν ἐπιστήμην, τῷ βασιλεῖ καὶ θείῳ προσεῖχες, τῶν μὲν
Σῶν βουλευμάτων φέρων ἐκεῖνον διαιτητὴν, τῶν δ' ἐκείνου θελημάτων,
σεαυτὸν πάλιν ἐκτελεστήν, οὐδενὸς μὲν δεόμενος, ἄλλοις δ' ὧν περιῦν Σοι
χαριζόμενος· ἄρχων μὲν ἄλλων, τῇ δ' ἔξουσίᾳ βιαίως ἥκιστα χρώμενος, περὶ
δὲ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ θείου μόνον ἀρχόμενος, ἵνα καὶ μοναρχῶν μάθης
ἐξ ἄλλου πείρα μαθὼν πρότερον, ἃ διοικήσιν² ἔμελλες ὕστερον· ἐχρῆν γάρ Σε,
κατὰ τοὺς δεινοὺς τῆς κυβερνητικῆς, μετὰ τὴν κόπην καὶ τὴν πολλὴν τυφθεῖ-
σαν θάλασσαν, τῇ πρύμνῃ προσεδρεῦσαι καὶ ἐπὶ τῶν οἰάκων καθῆσαι καὶ
οὕτως ὅλην ἐμπιστευθῆναι τὴν ναῦν· καθ' εἰρμὸν ἔδει λεχθῆναι καὶ τὰς ἀνα-
φθείσας πολλάκις τῷ φθόνῳ καμίνους τῶν πειρασμῶν, καὶ ὡς μέσον ληφθεῖς
τοῦ πυρός, κρείττων ἐφάνης φλογὸς κατὰ πεντάρβην λίθον τὰς ἐμπυρίους
σβέσας βολάς, ἢ μᾶλλον ἐκωνεύθης καὶ ἐκαθαρίσθης ἐπαπλασίως τῷ ἐπαδικῷ
τῶν θείων χαρισμάτων ὅσα καὶ πυρὸς ἄνθρακας ψωμισθεῖς κατὰ τὸν θεῖον
ἐκεῖνον προφήτην καὶ δοκίμιον τοῖς ἐν γῇ ξύμπασιν ἀνεφάνης κατὰ τὸ ψαλμο-
δούμενον ἐκεῖνο πεπυρωμένον ἀργύριον· πρὸς τούτοις συμπεριλαβεῖν καὶ τὴν
ἐκ τῆς ἐνδαπῆς πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν, τὴν τῶν Σκυθο - Περσῶν λέγω χώραν,
ἀποφυγὴν, ἵνα καὶ τούτῳ μιμῇ τὸν βασιλέα ἐκεῖνον καὶ θεηγόρον Δαυίδ,
περὶ τῷ Ἀγγοῦς φεύγοντα καὶ τῇ Σικέλᾳ³ προσκαθήμενον, τὰς ἐκεῖ περιφα-
νεῖς ἀριστείας Σου, τὰς ἡρωϊκὰς πράξεις καὶ ὄντως ἀρεϊκάς, δι' ἃς δὴ καὶ πᾶν
ὕσον ἔκκριτον καὶ νουνεχόντως ζῶν ἐν ἡπείρῳ καὶ νήσοις ταῖς καθ' ἡμᾶς,
τὰς γνώμας ἐκίνουν πρὸς Σέ, καὶ σὺν Σοὶ τῷ λόγῳ τῆς εὐνοίας ἐτάττοντο,
καὶ λανθανούσαις εὐχαῖς τὸ στέφος Σοι συνεσκεύαζον· ὅσα δὲ καὶ Δελφικοὺς
τρίποδας, ἢ δρεῦς Ἀωδωναίας ἢ Κασταλίας πηγὴν μαντικὴν, ἢ τὰ ἑαυτῶν
μετασκευάζοντες στόματα, τὴν βασιλείαν Σοι προεφοίβαζον, καὶ ὅτι πρὸ τῆς
χλαμύδος ἐβασίλευες καὶ αὐτοκράτωρ ἢς ὡς τοῦ ἀλογίστου μέρους, τῆς ψυχῆς,
αὐτοκράτωρ, καὶ τὴν ἀρχὴν εἶχες τῇ πνευμάτων προαιρέσει καὶ πρὸ τοῦ δια-

¹ Ὁ κῶδ. εὐ ρ η.² Ὁ κῶδ. δι η ζ η σ ε ι ν.³ Σικελία (:) ἐν τῇ Α' Βασιλειῶν.

δήματος καὶ τοῦ ἐρυθροβαροῦς ὑποδήματος, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐπισήμου βασι-
 λικοῦ σχήματος. Ταῦτα πάντα, φιλοχριστότατε βασιλεῦ, μέγα καὶ τρανώς
 ἔπρεπεν ἐκβοῆσαι, καὶ εἰς πλάτος προθεῖναι καὶ κατὰ λεπτόν διηγῆσασθαι,
 καὶ μακρὸν τούτοις ἐγκαλλωπίσασθαι, καὶ μὴ οὕτω ραδίως παραδραμεῖν, οἷς
 ἔξῃν μεγάλα εἰπεῖν, καὶ βραχυλογία στενοχωρῆσαι τὰ δέλτων ὄλων δεόμενα
 πρὸς περίληψιν· οὐ τῆς ἐμῆς δὲ τοῦτο δυνάμεως, ἀλλὰ τῶν τὴν γνῶσιν ἰσχυ-
 ρῶν, καὶ περὶ τὸ λέγειν σφόδρα κομπῶν, οἷς κατὰ χεიმάρρους οἱ τῆς ρητο-
 ρείας μορμύρουσι ποταμοί, καὶ φάκελλοι λόγων χειροπληθεῖς μακρῶν ἄτερ
 πόνων, ἐκ τοῦ παραυτὰ σχεδιάζοντες· ἐπέειπερ οὐδ' ὁ Σάγγης ραδίως ἅπασι
 περατός, οὐδ' ἡ τοῦ Ἄτλαντος κορυφὴ τῷ βουλομένῳ βατὴ, οὐδ' ἀκίνδυνος
 ὁ περὶ τὰς Σύρτις ὑπέστρωται πλοῦς· ἐγὼ δ' ἀγαπῶν ἄν, εἰ καὶ ὀλιγώτατα
 καὶ ὅσα περιλαβεῖν ἔχω τῶν τῆς Σῆς θεοστεφοῦς βασιλείας, διηγησαί-
 | μην καὶ ἐν καλῷ λιμένι καθορμισαίμην τὸ τοῦ λόγου μοι σκάφος εὐγάληνον. φ. 137β
 Τοιγαροῦν πρὸς τὸν οἰκτεῖον σκοπὸν ὁ λόγος ἱκέτω, καὶ ἀποδυσάσθω
 τὰ σκάμματα.

Ἦδη μὲν οὖν ταῖς τῆς ψυχῆς ἐκάστου ἐν ἀκμαζούσαις εὐχαῖς τὸ θεῖον
 ἐπένευσε, κἀντεῦθεν τὸ προσδοκώμενον ἐπεφθάκει καὶ παρέστη τὸ ἐλπίζόμε-
 νον, καὶ Σὺ, αὐτάναξ θεοειδέστατε, τὸν τῆς βασιλείας ὑπερκύψας ὀρίζοντα,
 περὶ τὸ μέσον τοῦ παντὸς ἔστις μυρίας φωτοβόλους ἀκτῖνας, ἀρρήτους ἀπο-
 πάλλων μαρμαρυγὰς, ἀλουργίδα, στέμμα καὶ πέπλον φορῶν περιπόρφυρον,
 ἄθλων τῶν πρὶν ἀμίσθων ἀντίδοσιν, καμάτων μακρῶν καὶ πόνων ἐκείνων
 τῶν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀντάμειψιν· ὦ λευκῆς ἐκείνης ἡμέρας ὦ καιρῶν
 εὐδαιμόνων· ὦ γλυκείας ἀκοῆς, ἣν ἐκ τῆς ἔω φέρουσα φήμη, τὴν οἰκουμένην
 ἅπασαν ἠΰφρανεν. Ἐντεῦθεν, ὁ φασιν, ἀπὸ γραμμῆς τὰ καλὰ· ἔσχε καὶ γὰρ
 ἡ βασιλικὴ γνῶμη σύνδρομον δεξιάν· εὗρεν ἡ βούλησις ἀνάλογον τὴν ἰσχύ·
 καὶ ἀφεθείς εἰς ἀέρα ὁ μεγαλοπτερυξ προφητικὸς αἰετὸς ἔλυσεν ὀξὺ τὸ πτερόν·
 ἐπετάξω, θεσπέσιε βασιλεῦ, καὶ νεφέλαι παραυτίκα συνήχθησαν, ὅλον χρυσὸν
 τὸν πάλαι θαλαμευόμενον ὑετίζουσαι, οὐ κατὰ τὰς ξανθὰς, ἃς ἡ Θηβαία χρω-
 ματίζει λύρα τοῖς οἰκείοις μέλεσι τὸ τῶν Ροδίων παλαιὸν σεμνολόγημα· μῦθος
 γὰρ ἐκεῖναι καὶ Ὀλυμπιονίκη τινι ποιητοῦ διάκενον φιλοτίμημα. Εἶπας καὶ
 συγκεχωσμένοι πρότερον χρυσίτιδες φλέβες ἀνεστομώθησαν· πολλοὶ Πακτωλοὶ
 εὐεργεσιῶν τῶν Πακτωλείων πύργων ἐξεχύθησαν· ὀξέως δὲ πάντα περισκο-
 πήσας ὅσα καὶ σκοπὸν, ὃν ἔθετο Κύριος τῷ νέῳ καὶ καθ' ἡμᾶς Ἰσραήλ, ἡ
 καὶ ὡς λίθος ἀδάμας, λεκτέον γὰρ ἐπικαίρως ἐνθαδὶ τὰ προφητικά, τὸ διεστὼς
 συνῆξας μεγαλοφυῶς, τὸ ὑποσκάζον ἐστήριξας προσφυῶς, τὸ ἐστὼς ἡδραίωσας
 ἀρραγῶς, τὸ πεπονηκὸς ἰάσω, τὸ ὑγιαῖνον ὥς μὴ λυμανθεῖη προεφυλάξω, ἡ
 μᾶλλον ἵνα λιπὼν¹ τὰ πολλὰ τὸ πᾶν ὥς ἐν τύπῳ εἰπεῖν περιλήψομαι, τὴν
 βασιλείον δλκάδα κατὰ πρύμναν βαπτιζομένην καὶ ἐκ πρῶρας ἐπικλυζομένην,

¹ Ὁ κῶδ. λιπὼν

ὥς δεξιὸς Σὺ καὶ θεοπρόβλητος κυβερνήτης ἔσωσας· ἡκολούθουν ἐντεῦθεν λύσεις συμφορῶν· ἀπαλλαγὰι δυσχερῶν, ὀφειλημάτων ἀποκοπαί· ἀδικημάτων ἀποβολαί· μεταβολαί δυστυχημάτων καὶ εὐεργετημάτων ὑπερβολαί· προμήθεια πενήτων, προστασίαι δεομένων, ὄρφανῶν ἀντιλήψεις· κυβερνήσεις χρόνιων συμφορῶν· ἐν δεσμοτηρίῳ λύσεις, καὶ ἄλλα πλεῖστα παρῆν τῶν καλῶν· ἃ δ' οὐ παρῆσαν, ἠλπίζοντο. Οὕτω Ρωμαῖοι ταῖς ἐλπίσι τὸ μέλλον σύμφωνον ἐκομίσαντο, ἢ μᾶλλον ἀμείνω πάσης εὐχῆς τὴν ἀπόπειραν ἔλαβον· οὕτω Σὺ βασιλεῦ, ὅσα δόσις ἀγαθῇ καὶ δώρημα τέλειον ἄνωθεν πρὸς ἡμᾶς κατέβης θεόπεμπτον· καὶ ἵνα τῷ ἱερῷ τούτῳ ρητῷ καὶ τῆς ἔξωθεν λειμωνιάς δρέψωμαι τι προσφυῶς, ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὃ περὶ φιλοσοφίας τῷ γεωμέτρῳ Θεοδώρῳ πάλαι δ τοῦ Ἀρίστωνος, τοιοῦτον ἄνωθεν καλὸν ἐν τῷ κόσμῳ οὐτ' ἀφίκετο, οὐτ' ἀφίξεται πώποτε. Τίς γάρ, ὥς Σὺ βασιλεῦ, τὴν εὐσέβειαν κράτιστος, ἢ τοῦ θειοτέρου τῆς ψυχῆς ἐστὶν εἶδους καὶ τῆς δικαιοσύνης ἕκγονος; τίς οὕτω φρόνησιν ἡκριβώσατο, καὶ τὴν ἀνδρείαν μεσότητα φόβου καὶ θράσος ἀπέδειξε, τῇ δὲ στάθμῃ τῆς Θέμιδος, καὶ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν νενίκηκε; τίς τῶν πάλαι; ἄλλ' οὐ λάξευτρον, οὔμενον κολακείας ὁ γραφεὺς μοι κάλαμος· πρὸς δὲ τὴν ἐνοῦσάν Σοι χρηστότητα βάπτει καὶ καλλιγραφεῖ τὴν ἀλήθειαν, τὴν τοῦ ἥθους ἁρμονίαν· τοιοῦτο τὸ ὑπερφυές, τὸ σύντονον, τὸ ἀκάματον· τὴν τῶν θείων σοφίαν, τὴν τῶν ἀνθρωπίνων κατάληψιν· τὸ τῆς γνώμης ἐπεικές· τὸ τοῦ φρονήματος ἀκριβές· τὸ ταπεινὸν ὑψοῦ βαῖνον· τὸ ὑψηλὸν ὄγκον ἐκφεύγον· τὸ ἐν τῷ μεγαλοπρεπεῖ μέτριον, καὶ ἐν τῷ μετρίῳ μεγαλοπρεπές· τίς οὕτω τὸν λόγον τὸν μὴ παρευδοκιοῦντα τὴν σιωπὴν, καὶ σιωπὴν τὴν, ὅτε δέοι, τὸ συγκεχωρηκὸς τῷ λόγῳ παρέχουσαν; τὸ ἀπρόσιτον, οὐκ ἄνευθεν φοβερώτατον· τὸ λεοντῶδες ἐπισκύνιον, μελιχιότητι σύγκρατον· τὴν ἔξ ἀντιφθόγγων τοιούτων εἴποι τις ἂν θαυμασιῶν μελῶν ἁρμονίαν, καὶ φθόγγων δίχα φρονεόντων πολυμιγῇ ἔνωσιν καὶ ξυμφόρησιν, ἔξ ὧν φαίνεται τις ὅσα ζῶσα καὶ πνευματοκίνητος μουσικὴ, καὶ οἷον ὄργανον θεοκρότητον. Τίς ὥς Σὺ ἀναβῆναι ἵππον ὑπὲρ ἄλλους πάντας εὐαλώτατος δεξιότητι, ἐπίσκοπα τοξεύειν ὑπὲρ Μηριόνην καὶ Πάνδαρον, πρὸς δὲ δόρατα ἄφασιν ἀρκοῦσαν παρέχειν δεξιὰν ἐτοιμότητος ὑπὲρ τὸν Ἀχιλλέα ἐκεῖνον τὸν Ἀμελίαν, τὸν ἥρωα τῆς Ὀμηρικῆς δέλτου, θαῦμα τὸ περιλάλητον, τὸ εἶδος αἰεὶ προσφέρων οὐχ ὥς οἱ πάλαι βασιλεῖς μετὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν καὶ ὥς πέλεκυν κόπτοντα, | ἢ ὥς πῦρ φλέγον, φ. 138a τὰ Γραφικά, ἀλλ' ὥς δρόσον Ἀερμών, ὥς μαργαρίτην στυλπνόν, ὥς λίθον χλοάζοντα Ἰνδικόν τινα κατὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος καὶ τοὺς ἔξ Ἑδῆμ ποταμοὺς φερομένους. Γλῶττα, καὶ πυρὸς μένος πνέουσα, ὦ τῶν θελκτηρίων ταύτης φῶδων, τῆς ξένης πειθοῦς, οὐ μὴν ἦν ἐπρέσβευσαν Δημοσθένεις, Ἑρμογένεις, Μινουκίανοι καὶ Κικέρωνες·¹ ὦ γλῶττα, νῦν μὲν πάντα καὶ λιγέως λέγουσα, νῦν δὲ νυφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίησι, τοὺς Ὀμηρικοὺς ἐκείνους

¹ Ὁ κώδ. Κικαίρωνες.

δημηγόρους νῦν μὲν μιμουμένη, οἷς δ' ἐν ἑκατέροις εὐδοκιμεῖ ἀμφοτέρους ὑπερελάνουσα· ποτὲ μὲν μειλίχιον φθεγγομένη καὶ γαλήνιον, οἷον οὐκ ἦσε Σαπφώ, οὐδ' Ὀρφέως λύρα καὶ τοῦ Θαμύριδος, ποτὲ δὲ βριθὺ καὶ ὄντως ἡρωϊκόν. Τίς οὕτως εὐρεῖν εὐπορον νοημάτων στιβαρότητα καὶ πυκνότητα ὥς καὶ τὸν νοῦν πάντων τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις ὑπογραμματέων, καὶ ταῦτα παιδεῖαν τῶν πλειόνων ἐχόντων τε καὶ τριβὴν, ἀδρανέστατον ἀπελέγξει καὶ πρὸς τὴν τούτων κατάληψιν ἀπορώτατον; Τίς εἰπεῖν εὐκόλον ὥς τῇ τῶν ρημάτων καθαρότητι καταβροντῆσαι πάντων τὰς ἀκοὰς καὶ πρὸς ἄμφω δέ; τίς ἱκανὸς ὥς καὶ λέγειν ἑτέροις καὶ ἅμα τὰ ὅσα ἄλλοις ὑπέχειν τοῦ ἀκροᾶσθαι, ὑποκειμένην δὲ ἔννοϊαν γραφικὴν, καὶ ὅσα μάργαρον ὀστράκῳ τῆς ἀσαφείας ὑποκαθιμένην; τίς οὕτως ἀναπτύξει πολὺς, ἐρμηνεῦσαι ἡδύς; τίς κέχυται τὰ τῆς καρδίας ὥς Σολομῶντι καὶ σελαγίζει τὰ τῆς φρονήσεως; τίς οὕτω καλῶς ἰδεῖν, καλλίων χρῆσασθαι, τὴν φύσιν πραῦς, τὸν τρόπον εὐθύς, τὴν ψυχὴν προσηνῆς, εἰς εὐποιαν δξύς, εἰς τιμωρίαν βραδύς, καὶ τοῖς ἀσύγνωστα ἐπταικόσι λόγῳ τὸν θυμὸν ὑποτάττων, καὶ ὑπῆκοον αὐτῷ παρέχων καὶ ὑποχείριον, τὴν ὀργὴν ἐπὶ τὰς φυσικὰς εὐνὰς ἀναπαύων, πενία ἔλεον νέμων, φθόνον δ' οὐ πλούτῳ παρέχων, βασιλεῖα θέλων κεκλησθαι τῷ ὑπερβάλλοντι τῶν ἀρετῶν ἢ τῷ τῆς ψυχῆς βελτίονι, καὶ κόσμον δοῦναι τῇ βασιλείᾳ μᾶλλον ἐκ καλοκαθαγίας, ἢ παρ' ἐκείνης ἐνέγκασθαι, ὅπως ἂν εἰς Σὲ αὐτὸν ἅπαντες ὅσα καὶ εἰς πρωτότυπον ἀφορῶντες συγγράφειν εἰς ἀρετὴν ἑαυτούς; τίς ὥς Σὺ τῶν πάλαι, φιλοθεάτατε αὐτοκράτορ, τὴν νίκην οὐ θαρρῶν πλήθει στρατιωτῶν ἢ ἄρμασιν, ἢ δοράτων κράτει καὶ ἀσπίδων ἰσχύει, ἀλλὰ τῷ τῆς εὐσεβείας συνειδότη τὰ βελτίω προσδοκῶν, εὐ εἰδὼς ὥς τοῦτο εὐσέβεια τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ὃ τρώπεις ἐν νηὶ καὶ οἰκίᾳ θεμέλιον; τίνος οὕτως ἡ μορφή ἡλιώσα, καὶ εἰς κάλλος ἀπεξεσμένη καὶ πολὺ κατηγοροῦσα ἐν ἑαυτῇ τὸ τῆς φύσεως φιλοτίμημα, ἦν καὶ ἰδὼν τις εἴποι ἂν προσφυῶς τὸ Γραφικὸν ἐκεῖνο ρητόν, ἰδοὺ ἀνὴρ ἐξ οὐρανοῦ· ὄρασις αὐτοῦ, ὥς ὄρασις χρυσοῦ· πρόσωπον ὅπερ εἰς ἀκριβῆ κύκλον περιῆξεν ἡ φύσις, καὶ ὥς ὑπὸ περιγράφαν γυρομένην ἀπετόρνευσεν, ἔμερον στᾶζον καὶ γάνος ἄρρητον ἐφελκόμενον· ὀφθαλμοὶ στίλβοντες μετὰ τοῦ ἱλαροῦ, περιστερὰς ὀνομάσει τάχα τούτους ἡ ἁσματίζουσα, ἀκέραια βλέποντας σὺν τῷ σώφρονι· κρητὶς ὥς πύργος Δαυὶδ ὠκοδομημένος ἐν θα... νιθ χεῖρες Δανυτικαὶ πρὸς παρατάξιν θεοδίδακτοι; ἢ χρυσαὶ τορευταὶ τὸ τοῦ Σολομώντος εἰπεῖν· χαίρω γὰρ τοῖς τοῦ βασιλέως τοῦδε ρητοῖς ἐπὶ βασιλεῖ χρώμενος μεγάλῳ, εἰρηνικῷ καὶ φρόνησιν αὐχῶντι τὴν Σολομώντειον· στέργον εὐρύ, λεοντῶδες· γαστήρ ἐξάντης πόγου· ὀσφὺς κρατερὰ, σθένος περικειμένη καὶ τὸν ζωστήρα περιεσφιγμένη τὸν σώφρονα· μηροὶ τοῦ δυνατοῦ ἐξωσμένοι ρομφαίαν κατὰ βαρβάρων στρεφομένην τοιούτῳ κατάλληλοι σώματι, καὶ ὥς ἐπ' εὐτιχεῖ θαλάμῳ ψυχῆς θειοδεσπότης χρύσειο κίονες, ὃ φησι Πίνδαρος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλης ἀπορία γάρ μοι πρὸς τὴν τοσαύτην εἰσπορίαν εἰσβάλλει, καὶ τήσης ὑποκειμένης ὕλης, πῦρ οὐκ ἔχω λαμπρὸν ἀνάψαι πυρσόν, οὐδ' ἐπιλη-

πτέον ὁ ζωγράφος λόγος· ὅσον γὰρ ἱκανῶς εἶχεν, εἰ καὶ μὴ ἀκράτοις, Σε χρώμασιν ὑπεζωγράφησε βασιλεῦ· ἀπάρτι δὲ δίτιω τῷ λόγῳ τὴν περιφανῆ νίκην ἐκείνην τὴν ἔφω·ν κλίμα καὶ δυσμικοὺς | περιφθάσασαν ὄρους καὶ ὅσον ἔθνος φ. 138
βόσκει βορρᾶς, ἦν Κύριος ἀνωθεν ἅμα τῷ τὴν τῆς σῆς ἀρχῆς καταβαλέσθαι κρηπίδα, καὶ ταύτην συγκατεβάλετο ἀπαρχὴν ἀγαθὴν, λαμπρὸν προοίμιον, πολλῶν τελεσφόρων ἀγαθῶν, καὶ συνεφώνησεν ἄρδην τῷ Ἐφραίμ, φησὶν, ὁ ἐν προφήταις ἀπόστολος, καὶ ἀνέβη λύκος ἅμα τῷ λέοντι μετὰ τοῦ σοφοῦ Ἱερεμίου εἰπεῖν οὐ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ μιᾶς πόλεως καὶ μικρὸν μέρος οὔσης τῆς ὅλης τῶν Παλαιστινηῶν διοικήσεως, καὶ βραχὺ μέρος τρεφούσης τοῦ παλαίου Ἰσραὴλ, ἀλλὰ κατὰ πάσης γῆς ἢ τοῖς¹ Ῥωμαίων διοικεῖται θεσμοῖς.

Ἦσαν δ' οὗτοι οἱ τῆς Πελοποννήσου καὶ γῆς Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων, πάλαι κρατοῦντες τυραννικῶς, πάντες ἄτερ τῶν, οἱ τὴν διάλεκτον, τὴν δὲ προαίρεσιν οὐκ εὐπρεπῶς ῥωμαΐζουσι, τῆς τῶν Ἰταλῶν γενεᾶς, καὶ τούτων μᾶλλον, οἷς τὸ μὲν πλείστον παρατρῶγεται τοῦ λόγου καὶ ἐς ἀποσκοπὴν κολοβοῦται τῆς προφορᾶς, αἱ δὲ χασμωδούμεναι φιλοτιμοῦνται τῶν λέξεων, ἴν' ὑπέρογκον εἴη τούτοις τὸ φθέγμα καὶ ἡ γλῶττα τῷ στόματι, ὅσα χαλκὸς ἤχι καὶ κύμβαλον ἀλαλάξει· εὐμήκεις, γιγαντιῶντες, τὴν ὀφρὺν γυροῦντες, καὶ ὑπὲρ πῆχυν ἐξαιρῶντες, ἄκροις ὄνυξι βαίνοντες, περιφρονοῦντες τὴν γῆν· οὐκ ἂν φραίης μὴ οὐκ ἐπετρώσθαι αὐτούς· ἰσχυροὶ καὶ μεγαλογνώμονες, οὔμενον καὶ Θεοῦ βραχίονι δυναμούμενοι· παρῳδητέον γὰρ τὸ τοῦ Ἀβδιοῦ, γαύρων ἐποχούμενοι ἵππων, μετώποις καὶ στέρνοις πολὺν προβαλλομένων χαλκόν, αἰχμοφόροι, θώραξιν ἑλατοῖς, καὶ κράνεσιν ἐκ σιδήρου λεποτημένοις σκεπόμενοι, πάντες σιδήρειοι, ὥσει τὰ Χαλύβων ἐκαρποῦντο ξύμπαντα μέταλλα, ἄρτιοι πᾶσαν τὴν παρασκευὴν, οἷον ταύτη συμπεφυκότες κατὰ τοὺς Ἀκαρνάνας μύθους τὸ πρὶν, οὐκ ἄνδρες ἀλλ' ἀνδριάντες σφυρήλατοι, φαινόμενοι πόρρωθεν· ἔφης ἂν μᾶλλον τούτοις ἐμπρέπειν τὴν τῶν χαλκῶν ἀνδρῶν κλῆσιν, ἢ τῷ παρ' Ἡροδότῳ στρατῷ, βροντῶντες ταῖς ἀπειλαῖς, κεραυνοβολοῦντες τῷ πυρὶ τοῦ ἀκαθέκτου τούτων θυμοῦ, καὶ ὅσα λαῖλαψ ἔξαισία ἢ χαλᾶζης νέειρος τετραγὸς καὶ ὀλέθριον πάντα κλονῆσαι καὶ συνταράξει, γαύρως καὶ ἀγέρωχα φρουαττόμενοι. κῆκεῖνα τάχα ὑποφωνοῦντες, αἱ καὶ διὰ τὸν Καρυστήωνα τὸ πολὺσπαστον ὄργανον ὁ μηχανικὸς ἐφληνάφει Ἀρχιμήδης ἐκεῖνος ὁ Συρρακούσιος, πᾶ στῶμεν καὶ κινήσομεν τὴν γῆν· τὴν δὲ γε Θετταλίας μητροπόλιν, ἢ Θέρμη πρὶν ὀνομάζετο, τῷ Θετταλῷ δὲ νίκη συμπεσοῦσα τὴν κλῆσιν μετήμειπεν, αὐτοβοεῖ παραστήσασθαι καὶ ταύτην εἰσδύναι κατὰ πρῶτην κίνησιν ἐνηβρύνοντο, Χαλδαϊκοῖς ῥόμβοις, γεωμαντικοῖς μαγγανεύμασι καὶ ἀστρολογικοῖς ἀποτελέσμασι τὰ μεγάλα πεποιθότες οἱ κακοδαίμονες· καὶ ἀπέβη τούτων μέρος κἄν οὐ κατὰ τὸν ἐκείνων² σκοπὸν, ἀλλ' οἷα φιλεῖ τὸ δαι-

¹ Ὁ κώδ. ἡ τ ῆς.

² Ὁ κώδ. ἐκεῖνον.

μόνιον λοξῶς καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα ζητοῦσιν ἑλεεινῶς, ὥς ἔμπροσθεν ὁ λόγος σαφέστερον διηγήσεται. Καὶ οὗτοι μὲν οὕτω τί δὲ καὶ ὁ ἐν οὐρανοῖς κατοικῶν Κύριος; οὐ μὴ μείνῃ ἡ βουλὴ αὕτη οὐ δου... ἔσται· ἀνέβῃ γὰρ καὶ ἐπὶ σὲ κράτιστε βασιλεῦ, πνεῦμα θεῖον καὶ ζῆλον ἐξήλωκας ἐκείνον θεοπρεπῆ καὶ παραντίκα στρατὸν ἀντεκατέστησας τούτοις οὐκ ἀγεννῇ· Αὔσονες ὁ στρατός, Σχύθαι καὶ μοῖρ' αἱ τῆς Περσικῆ· στρατηγοὶ τούτων πάντες γεννάδαι· ἄνδρες Ἄρεος καὶ Θούριδος ἀλκῆς μνήμονες καὶ πρὸς πολέμων σύναψιν ἄντικρυς θυμολέοντες· τούτους Σὺ βασιλεῦ ἐξ ἑφ' αἰώνων διὰ γραμμάτων μένεις καὶ θάρρους ἐμπίπλεις, ὅλην αὐτοῖς τὴν ἀνδρείαν ἐνέπνεις· πρὸς θεὸν τὸ πᾶν ἀνατιθέναι τοῦ ἔργου μετριοφρόνως παρήνεις· ἐνεχάραξας τούτοις ἂν μὴ τοῦ μνήμονος ἐκπεσούμενοι διέλαθεν, ἐκ τῶν παροιμιῶν δανεισάμενος πυκτῖδων καὶ ψαλμικῶν, ἃς ὥς καὶ τὰς ἄλλας πάσας βίβλους τὰς ἱερὰς παρὰ τὸ στήθος φορεῖς ὥς οὐδεμίαν εἰς τῶν ἀπάντων οὐδεῖς, τὸ, Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν· καὶ τὸ, οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις· ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα· ἐδίδασκες τούτοις τὴν τοῦ πολέμου πρασκευήν, τὸ τῆς παρατάξεως σχῆμα· ἐγεωμέτρεις τὰς ὑπερκερώσεις· τὰς ὑπερφαλαγγώσεις· τὰ μέτωπα· τὴν οὐραϊὰν πολλῶν θαυμασιώτερον εἶπερ τοῖς πάλαι χρόνοις ἐν Μαρακάνθαις ὁ Περσεὺς θρυλλεῖται | ἐκεῖνος φ. 139^a ὁ Μακεδὼν ὁ τοῦ Πελλαίου Φιλίππου Ἀλέξανδρος. Ἐντεῦθεν, ἀλλ' ὦ μεγαλουργίας Θεοῦ καὶ τῆς περὶ Σέ, βασιλεῦ, θαυμαστῆς αὐτοῦ κηδεμονίας καὶ χάριτος· ὦ σχεδὸν ἀπροσδοκίτου πράγματος καὶ ἀκούσματος καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι τάχα μὴδ' ἐλπισθέντος· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐπὶ νοῦν ἔλθόντος, τοῖς δὲ οὐδὲ δυνατοῦ νομισθέντος· τὰ τῶν Βουνῶν ὑψώματα τεταπείνωται· αἱ ἰσχυραὶ Βασανίτιδες δρῦς, αἱ ὑψηλαὶ Λιβανίτιδες κέδροι μετὰ ροίζου χαμάζε πεπτώκασιν· καὶ ἵνα τὸ συνεχὲς τῆς τροπῆς παρεάσω, ἐμεθύσθησαν τὰ βέλη Ρωμαίων ἐξ αἱμάτων τραυματιῶν· μυρία κόρσαι Λατίνων ἀκόρσευτοι καὶ κεφαλαι ἀνάχενες ἔπεσον, κατὰ τὰ Ἐμπεδόκλεια τέρατα· πᾶσα ἡ ἐκεῖσε κοιλίς, ὥς κλαυθμῶνος κοιλίς, καὶ πᾶν πεδίον, ὥς πεδίον ἀφανισμοῦ, ἐπληροῦντο νεκρῶν ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων ἀναμίξ· ὅσον δέ, πολλοὶ δὲ ἦσαν καὶ οὗτοι καὶ ἐς χιλιόστυας κεφαλαιούμενοι, τὸ στόμα τῆς ρομφαίας ἀπέφυγον σὺν τοῖς σφῶν ἄρχουσι, πάντες κλοιοῖς σιδηρέοις καὶ σφυρηλάτοις πέδαις ταῖς εἰρκταῖς τῆς περιφανοῦς Θεσσαλονίκης ἐπεστοιβάσθησαν μακρὰ κλαίοντες, ἑλεεινὰ στένοντες, καὶ τῶν ἐμβαλόντων τὸ τοῦ πολέμου σπέρμα συχνὰς ἀρὰς κατενεύροντες· οὕτως οἱ ἐπιβεβηκότες τῶν ἵππων οὐκ ἐνύσταξαν, κατὰ τὴν Γραφήν, ἀλλ' ἵπνον ὑπνωσαν ἐπιτελεύτιον, μόρσιμον· οὕτω πέπτωκε λαὸς κατὰ τὸν βριαρὸν ἐκεῖνον Νεβρώδ, κατὰ τὸν γενναῖον Αἰνάμ, κατὰ τοὺς ἐν Γαλγάλοις βολαῖς χαλᾶζης τὸ ζῆν ἀποπνεύσαντας καὶ ὅσα φύλλων γενεῇ¹ καιρῶ φυλλοχόφω παρέρρευσαν· οὕτως οἱ ἀλαλάζοντες καὶ τῷ θράσει κορυβαντιῶντες, τῷ τοῦ

¹ Ὁ κῶδ. γενεῆς.

Ρωμαϊκοῦ θηράτῃ στρατεύματος, καὶ ὑπὲρ τὸ ἐν Ἰταβυρίῳ δίκτυον ἐκβάντες, ἡγρεύθησαν· καὶ ὅσα θέρος ἄκαρπον τῷ βασιλικῷ δρεπάνῳ ἐκθερισθέντες μέχρι καλάμων καὶ ἀσταχῶν ὡς ἄχνη ἐλικμήθησαν ἀπὸ ἄλωνος θερινοῦ κατὰ τὸν βλέποντα Δανιήλ, καὶ κατὰ τὸν εὐρύφωνον εἰπεῖν Ἡσαΐαν καὶ τὸν θεῖον Δαυίδ, ὥσει καπνὸς διερρῦησαν ἀπὸ βορρᾶ καὶ ὥσει χνοῦς ὃν ἐκρίπτει ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Τοιούτοις Σε βασιλεῦ, τροπαίοις ὁ φοβερός τὴν ἰσχὺν ἐλάμπρυνε Κύριος· τοιαύταις νίκαις τὴν σεβασμίαν καὶ τοῦ παντός ἀξίαν Σὴν κατέσπευε κορυφῇ· οὕτω(ς) Σὲ ἅμα βασιλέα περιφημον ἔδειξεν, ἅμα καὶ νικητὴν περιλάμπρον· ἅμα Σε αὐτοκράτορα εὐκλεέστατον, ἅμα καὶ τροπαιοῦχον περιφανέστατον· οὕτως ἅμα τῇ Σῇ δεξιᾷ τοὺς Ρωμαίους παρέθετο, ἅμα καὶ βαρβάρους ὑψαύχενας ποσὶ σου τοῖς ὡραίοις ὑπέθετο. Διέξιμι τὴν ἐν τῇ Παλαιᾷ τῆς ἐξόδου Γραφῇ· εὗρισκω κἀκεῖ τὸν θεόπτην Μωσέα στρατηγὸν χειριζόμενον καὶ τὸν Ἀμαληκίτην παραυτίκα βλέπω στρατὸν βαλλόμενον καὶ πίπτοντα· ἐγὼ γὰρ λέγειν τοὺς Αἰγυπτίους διώκοντας μὲν, οὐ καταλαμβάνοντας δέ, καὶ τὴν Ἐρυθρὰν διαπλέοντας, εἰς Ἄδου δὲ πόντον καὶ βυθὸν Χαρώνειον μεταβαίνοντας· μετέρχομαι τὸν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ σκοπὸν καὶ τοῦτον ἅμα τῆς τοῦ Μωσέως δημαγωγίας, ἅμα καὶ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων διάδοχον· συνοδοιπορῶ τούτῳ παρὰ τῇ βίβλῳ μικρόν· διέρχομαι τὸν Ἰορδάνην· ἀριθμῶ τοὺς δώδεκα λίθους ἐκείνους· εἶτα τοῖς ἑπτὰ ἱερεῖς σὺν τῷ τῶν σαλπίγγων ἑπταδικῷ, καὶ κεῖνται μοι πρὸ ὀφθαλμῶν ἡ πόλις ἐκ βάθρων Ἰεριχώ· καὶ μυριάδες Ἀμορραίων καὶ Φερεζαίων πανωλεθρίαν παθοῦσαι σὺν τοῖς ἑαυτῶν στρατηγοῖς· τῇ δευτέρᾳ προσέχων τῶν Βασιλειῶν, ὁρῶ κἀκεῖ τὸν βασιλέα καὶ προφήτην Δαυίδ τῷ δωδεκαφύλῳ τὴν τρίτην καὶ ἑστέραν ἀναγόμεναι εὐφημούμενον καὶ παραυτίκα τροπούμενον Ἰεβησαίου, Μεναβίτας, Σύρους καὶ τὸ λοιπὸν ἑτερόφυλον· μακρὸν γὰρ τὰ τῆς προτιῦ ἀναγορεύσεως, ὡς ἅμα παρὰ τῷ Σαοὺλ εἰς βασιλέα ἐχρίσθη καὶ ἅμα τὸν γιγαντιαῖον ἐκείνον τῇ ποιμενικῇ σφενδόνη κατέβαλε Γολιάθ· λεγέτω τὸν περιφανῆ θρίαμβον ἐκείνον τὸν πολυάνθρωπον, ὅταν τῆς ἡμέρας ἄρτι διαγελώσης ἄχρι καὶ ἐς ἥλιον βάλλοντα τὰς ἀκτῖνας μεσημβρινὰς οἱ ἀλωθέντες δέσμοι πάντες κατὰ ζυγάδας διήρχοντο ταῖς βασιλικαῖς πόρρωθεν ἐποφθησόμενοι ὅψουσιν· ὅτι καὶ ὁ τούτων πρίγκιψ καὶ οἱ λοιποὶ στρατηγοὶ τε καὶ Βαρῶνες, βαρβαριστὶ καὶ γὰρ χρηστέον τῇ λέξει, ἄχρι καὶ τριάκοντα ἀριθμούμενοι οἱ ὠγυγία καὶ παρήλικες καὶ πρότριτα λέοντες, ὅσα καὶ εἰς πυγμαίους ἢ νῦνάνους περισταλέντες, καὶ χαμαὶ τῷ βαδίσματι, ἔλεεινοὶ τὸ σχῆμα, τὸ βλέμμα ἔλεεινότεροι, κύμβαλον ἐνώπιόν σου πεπτώκασι, συμπαθείας τυχεῖν ἰκετεύοντες, ἐφ' ᾧ Θεῷ καὶ Σοὶ πεπαρφηήκασι, βασιλεῦ· ἥς καὶ πάντως ἐλπίσαντες οὐκ ἀπέτυχον· καὶ γὰρ οὐ κατὰ τὸν Μάρκον ἐκείνον Ἀντωνῖνον τὸν αὐτοκράτορα μέχρι Σοῦ καὶ τῶν οἰκείων ἢ ἐπιείκεια, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐλεήμων | φ. 139β καὶ νενικημένοις βαρβάροις φθάνεις συμπαθῆς καὶ φιλάνθρωπος· ὅσον καὶ γὰρ τὰ τούτων φρυάγματα οὐδὲ τὸ βραχὺ παρεσάλευσας, τοσοῦτον αἱ δυσω-

πήσεις σφόδρα Σε κατεμάλαξαν, ἢ μᾶλλον οὕς ὥς δρυς ἐπαιρομένους κατέρραξας, τούτους ὥς καλάμην εὐρίπιστον ὑποκλινομένους κατ'ὥκτειρας, κἄν οὗτοι Θεοῦ ὄρκια παρὰ φαῦλον θέντες καὶ ὥς οὐδὲν λογισάμενοι πρὸς τὴν σύντροφον αὐτοῖς ἀποστασίαν ἐχώρησαν, ἵνα τί γένηται καὶ τί πάθωσιν; ἴν' ὄν ὥς ῥῶς ἐγνώρισαν χάριεν, τεῦτον καὶ ὥς πῦρ καυστικὸν ἀναμάθοιεν καὶ ὄν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρὸν εὖρον ἡδύν, τούτου τὸν τοῦ θυμοῦ κρατῆρα, μηδὲ κεράσματος ἐπιφέροντα, πῶσιν ἔμπικρον. 'Αλλ' ὦ νίκη περιφανής, ἐπαναλαμβάνων γάρ σε πολλάκις εὐφραίνομαι· ὦ ¹ νίκη σὺχ' ἄρμασι καὶ δακρύοις εἰ μή τις λέγει τοῖς τῶν ἐναντιῶν μόνοις στεφανωθείσα· ὦ ² νίκη βασιλείας ἀρχὴν μεγάλης κοσμήσασα καὶ παρ' ἐκ Θεοῦ ἄριστα κοσμηθεῖσα· ὦ ³ νίκη μεγάλη καὶ πολλῶ πλεον πρόεπουσα κεκλησθαι μεγάλη, ἥπερ ⁴ ἡ ἐν Κορίνθῳ ἡ πολυθαύμαστος, λέγε μοι, Ξενοφῶν, τοιοῦτόν που κατόρθωμα Κύρου, λέγε μοι, Κοκκητιανὲ Δίων ἡ σὺ 'Ηρωδιανέ, τοιαύτην νίκην τῶν πάλαι Καισάρων Αὐτοκρατόρων φράσον, 'Αππιανέ, τοιοῦτον ἔργον 'Αννίβου· ἐνίκα καὶ 'Αλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ Μακεδών· πλὴν τῇ οἰκειᾷ εὐβουλίᾳ ἐπετίθει τὸ μεγαλούργημα· ἡρίστευε καὶ Αὐγουστος ἐκεῖνος ὁ Σεβαστός, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ τύχῃ ἐπεγράφετο τὸ κατόρθωμα. 'Τί δὲ Σὺ κράτιστε βασιλεῦ; ἄρα τοιαύτην κατορθώσας νίκην, ἀκμητὶ γεγονυῖαν, ἐτράπης ὅλος εἰς ἔπαρσιν, ἢ τοῦτο μὲν οὐχί, σὺ δὲ γὰρ τὰ τοιαῦτα τοῦ Σοῦ πνεύματος, ὑπέρογκον δέ τι που ἐφθέγξω καὶ σοβαρόν; ἢ οὐδὲ τοῦτο· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου, οὐ μετριοτέρος ἢ τὸ πρὶν μετὰ τὴν ἀριστείαν ἐγένου καὶ ταύτην τῷ Θεῷ ἐπεγράψω; πάνυ μὲν οἶν· Σὺ βασιλεῦ, μόνος καὶ πρῶτος ἱκανὸς ποιῆσαι μεγάλα ὑπὲρ τοὺς πάλαι ποτε ὕμνουμένους, καὶ τὸ θεῖον γινώσκειν τῆς μεγαλουργίας αἷτιον· ὑπὲρ ἅπαντας Σὺ δὲξῃς τὸ πρέπον εὐρεῖν, τὸ δὲ τούτων τέλος τῷ Θεῷ ἀναθεῖναι· Σὺ παρὰ πάντας πολὺς· εἰ γοῦν ὁ μὴ ἐπαιρόμενος οἷς κατορθοῖ θαυμαστός, ὁ καὶ μάλιστα τούτοις μετριοφρονῶν καὶ τῷ Θεῷ χάριτας ἀνθομολογούμενος ὅτι πολλὰ πανταχοῦ μεγάλυνῃ· οἷς δὲ τὸ πᾶν τῷ θεῷ ἀνατίθης, τούτοις παρὰ πάντων ὑπερθαυμάζῃ.

Μετὰ τὴν περιφανῆ ταύτην νίκην, εἶδὲ Σε αὐτοκράτορ, καὶ ἡ 'Ελλάς σποντος θάλασσα, ἦν ὁ πολὺς τῆς ἀλαζονείας, ἢ τὸν μυριάριθμον ἐκείνον στρατὸν Ξέρξης ὁ ἄφρων καινοτόμος ἠπέρωσε, τὴν 'Ασίαν πάλαι φέρων κατὰ τῆς 'Αιτικῆς. Ταύτης ἐς τὴν ἀντιπέραια διαβάς ὥρᾳ τῇ μετὰ τὴν φθινοπωρινήν, ὅτε καὶ ὁ φωσφόρος ὑπὸ τὸν χειμερινὸν ὑπέρχεται τροπικὸν πρὸς τὴν περιώ-
 νυμον ταύτην σὺχ' ἤττον διὰ Σὲ τὸν μέγαν καὶ νέον Κωνσταντῖνον, ἢ τὸν πρῶτον ἐν χριστωνύμοις ἀναξι, κατηντήκεις Κωνσταντινούπολιν, οὐκ ἐνεγκὼν ζῶντός Σου καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο καὶ τὸν ἴλιον βλέποντος τὸν τῆς οἰκου-
 μένης ὀφθαλμὸν ὑπὸ Λατίνων πηροῦσθαι καὶ μὴ ἀπαλλάξασθαι τῆς ἐπικει-

¹ 'Ο κῶδ. ὦ.² 'Ομοίως ὦ ὁ κῶδ.³ 'Ομοίως ὦ ὁ κῶδ.⁴ Εἴπερ ὁ κῶδ.

μένης ὁμίχλης αὐτῷ· ἡγαλλιάσω τοίνυν Δαυτικῶς δραμὼν ὥς γίγας ὠδὶ· δῖθεν καὶ τοῦ ἑώου ὀρίζοντος ἀπαρξάμενος ἄχρι τῆς 'Ελλησπόντου ὅσα καὶ ἐπιστήμων γεωμέτρης, εὖ περιῆξας τὸ ἡμικύκλιον· εἶτα ἐκεῖθεν περαιωσάμενος καὶ τοῖς περὶ τὰ ἐνταῦθα ἡρέμησας βραχὺ τὸ λεῖον περιεβεβαίου τοῦ κύκλου καὶ ἔγραψας οὕτω κύκλον ὅλον ἀρτίκυκλον, τὸ κέντρον ἐπὶ τὸν τοῦ παντὸς συνοχέα καὶ δεσπότην στηρίζοντα. "Εθελον ἐγὼ τὸν κύκλον τοῦτον τῷ οὐρανῷ ἐγγραφῆναι καὶ τοῖς ἀειφανέσιν τῶν ἀστέρων καταλεγῆναι, ἵνα τῷ παντὶ συμπαράμενη καὶ διηνεκῶς φέρεται ὑπὲρ τὸν εἴκυκλον ἐκεῖνον στέφανον Ἀριάδνης, ὃν μῦθος μὲν ὑπέστησε, κυλίων δ' ὁ μακρὸς χρόνος τῷ ὑπερώῳ χώρῳ βάσιμον ἔστησεν. Εἶπεν ἄν τις τῷ τότε προορηματικῶς τῇ νέᾳ ταύτῃ Σιών, ὃ πάλαι προφητικῇ τις μεγαληγορία τῇ παλαιᾷ· θάρσει, Σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς Σου ἔρχεται σοι σῶζων ὁμοῦ καὶ πρᾶνς σῶζων· ἀνάσχου βραχύ· ἔτι μικρὸν καὶ τὸν τῆς δουλείας παραγκωνίσει ζυγόν· ὥς βασιλὶς τῆς νῦν ἀκοσμίας ἀποβληθήσει καὶ κόσμον ἐπενδύσει τὸν πρότερον· ὥς Ρώμη τὸ ἀσθενὲς ἀποβαλοῦσα ἰσχὺν ἀνίκητον λήψεις ἐκ βασιλέως μεγαλουργοῦ, ὥς νέα τὸ γῆρας καὶ τὰς ρυτίδας ἀποξύσει καὶ ἀνακαινισθήσεται ὥς αἰτοῦ ἡ νεότης σου· λαοὶ καὶ πάλιν ὑποκάτω σου πεσοῦνται καὶ ἄρξεις πλειόνων ἢ τοῖς πάλαι χρόνοις ἐθνῶν· καὶ πάλιν κληθήσει πασῶν | τῶν πόλεων ἡγεμών· ἐχέγγυον ἔχε μου τοὺς λόγους φ. 140α καὶ ὅψει τούτους ἀποβησομένους οὐκ εἰς μακρόν. "Ηθέλες μὲν οὖν τῷ τότε, θειότατε ἀναξ, ὦ τὴν ψυχὴν ἀποστολική, ὁ καὶ ἀνάθεμα θέλων εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν Σου, τῶν συγγενῶν Σου, τῶν κατὰ σάρκα τῶν Ρωμαίων φημί, καὶ ἀπὸ μέσης ἡύχου ψυχῆς τήνδε τὴν μεγαλόπολιν τῆς τῶν τυραννούντων ἀποσπάσαι χειρὸς, καὶ πολλὰ τινα διὰ ταῦτα συνεσκεύασω κρύφα, ἀναφανδόν, ἐκ δεξιῶν, ἐξ ἀριστερῶν, διὰ δωρεῶν, ὑποσχέσεων, ἀπειλῶν, φόβων, κινδύνων ἐκ γῆς, κινδύνων ἐκ θαλάττης, δεινῶν ἐτέρων τῶν μὲν παρόντων καὶ φαινομένων, τῶν δὲ μὴ φαινομένων, ἐλπίζομένων, τὸ μὲν λιμῷ τοὺς κακούργους ἐκτίξας, τὸ δὲ στενοχωρίᾳ δαμάσας καὶ τῇ σπάνει τῶν λοιπῶν χρειωδῶν ἐκπιέσας· ἀλλ' οὐκ ἐπένευσε τότε τὸ θεῖον, ἵνα τρόπον ἄλλον καινότερον καὶ θειότερον, μηδὲν ἐπιφερομένων ἀνθρωπίνης χειρὸς καὶ βουλῆς, ἄτερ ἀγώνων καὶ μόχθων στρατηγικῶν, ἄτερ πολέμων ἡπειρωτικῶν καὶ ναυμαχιῶν· ἄνευ ἐλεπόλεων καὶ ὀργάνων πάντων μηχανικῶν, ἄνευ δοράτων καὶ σαγγάρων, ἀκμητὶ καὶ ἀναιμωτὶ τὸ τοιοῦτόν Σοι μέγα δῶρον παραδόξως φιλοτιμήσεται. Τοιγαροῦν, ἀναξ θεοειδές, ἐντεῦθεν ἀπάρας ὅτε καὶ τὰ ¹ τῆς ὥρας εἰς ἕαρ παρήγγειλε, τὴν ἔω καὶ πάλιν ὥς λαμπρὸς φωσφόρος ἡκτινοβόλεις καὶ λαμπρὰς αὐτῇ τὰς μαρμαρυγὰς ἀπεδίσκευες, καὶ ὅσα ποταμὸς Θεοῦ κατὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πελαγίζων, μυρίαὶς εὐεργεσιῶν πλημμύραις πάντας ἐπέκλυξες· πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰχόν Σε, τὸ κοινὸν ἀγαθὸν καὶ οἱ τῷ Ξάνθῳ πρόσοικοι ποταμῷ· Σκάμανδρον τοῦτον Ὀμηρος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἄχρι τῆς σήμερον ὀνομάζουσιν. Ἐγὼ δ' ἀδικοίην

¹ Ὁ κῶδ. τ. α.ς.

ἂν εἰ καὶ τολμηρὸν τὸ σὸν θεῖον κράτος θεομεγάλυντε, τὴν δίκην αὐτὴν τὸν ἕμὸν λόγον, τὸν παρόντα σύλλογον, εἰ μὴ καὶ τὰ ἐκεῖ τελεσθέντα τῷ παρόντι λογικῷ πέπλῳ συνεξυφαίνουμι· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ταῦτα σιγήσαιμι πάλιν ὁ ποταμὸς οὗτος ὥς πρὶν διὰ τινων τῶν ἡρώων, εἰ χρὴ πιστεύειν ἀντωνομία· Ὀμηρικῇ, εὐφωνότερον λαλήσει, ἢ μᾶλλον ἵνα τὸν ἄλμυρον τοῦτον λόγον τῷ ποτίμῳ τοῦ ψαλμωδοῦ Δαυὶδ ἀποκλύσαιμι, ἄρεϊ φωνᾶς¹ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμασία διηγήσεται. Χωρεῖτω λοιπὸν ἐπὶ τὸν οἰκεῖον δρόμον ὁ λόγος.

Ἰάνουα, πόλις αὕτη περίπου τὸν Ἀνδρίαν κειμένη τὸ πέλαγος· περιφανὴς ἢ πόλις· ἢ πόλις μητροπόλις· ἀποικίαι γὰρ ἐντεῦθεν καθ' ἕω τε καὶ δύοσι πολυσπερεῖς. Καρποῦται τὴν κλῆσιν ἢ πόλις ἐκ τῆς τοπικῆς θέσεως· πύλην τὴν Ἰάνουαν εἵποι ἂν ὁ τῇ Ἑλλάδι διακονούμενος λεκτικῇ· ἐπεὶ περ ἐντεῦθεν ἢ πρὸς τὰς ἄνω καὶ κάτω Γαλλίας πρόκειται εἰσόδος· ὥς δ' ἱστορεῖ Παπίας ἐν τῷ τὸν Ἰάννον ἐκεῖσε τιμᾶσθαι τὸ πάλαι, τὸν τετραπρόσωπον, ὃν καὶ τότε τὸ πᾶν ἔλεγον, διὰ τὴν τετραδικὴν συστοιχίαν ἢ τὸ τῆς οἰκουμένης τετράκλιμον, ἢ τὸ τοῦ χρόνου τετράωπον· οἰκοῦσι τὴν πόλιν τῆς καθόλου κλήσεως πληθὸς Ἰταλικόν, ἔθεσιν ἐγχωρίοις χρώμενον, κατὰ τοὺς πάλαι Ἀθηναίους δημοκρατούμενον, εὐμήχανον τῇ ναυτιλίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο ναυμαχικόν· τὴν ἱπικὴν δεξιόν, διὰ τοῦτο καὶ ἐν Ἡπείρῳ πολεμικόν· τρόφιμον θαλάττης, καὶ διὰ τοῦτο ἐμπορικόν. Ταύτης τῆς πόλεως οἱ κρεῖττους κατὰ τε γένος περικλεεῖς, πλούτου περιβολεῖς, καὶ τὸ τοῦ χρόνου πρεσβεῖον, δημογέροντας εἶπεν ἂν τις αὐτὸς ποιητής, μακρὰ τεμόντες πελάγη, Σὲ τὸν ἡμεδαπὸν ἐξήτουν αὐτάνακτα· ὥς δ' εὗρον, ὥς εἶδον, ὥς ὁμιλίαν ἤκουσαν γλυκυτέραν τοῦ μέλιτος, ἡδυτέραν τοῦ νέκταρος, ὥς τῆς τῶν σῶν λόγων ἀμβροσίας ἐνεφορήθησαν, ἐξεχύθη γάρ Σοι πηγαία χάρις ἐν χεῖλεσι καὶ φιάλαι τῶν τοῦ πνεύματος ἀρωμάτων αἱ σιαγόνες Σου, ὧν εἰς γαῖαν καὶ οὐρανὸν ἵκετο αὐτή, ἵνα σὺν τοῖς προφητικαῖς ρητοῖς τοῖς εὐώδεσιν ὁσφραδίοις τῆς θεοφθέγχτου Γραφῆς καὶ τι τῆς ἐξωτερικῆς τῷ ἔμῳ λόγῳ συμβάλῃ μυριψικῶς, τοιοῦτοδὲ Σε τοῖς λόγοις ἡμεῖς ἴψαντο· «φιλόστοργον πατέρα μᾶλλον ἢ βασιλέα ἢ φῆμῃ Σε πανταχοῦ κηρύττει, κοσμοκράτορ περιφανές, εἰς εὐποιίας οὕτω ταχύν, ὥς μὴ δέεσθαι ἀμπαν τοῦ νύσσοντος· εἰς κόλασιν οὕτω βραδύν, ὥς οὐδ' ἂν τις παρωθοίῃ τὸ κακὸν | ὅπως οὖν προσδοκήσιμον· συνετώτερον Θεμιστοκλέους διαγορεύει Σε καὶ τῶν ἡμετέρων Σκηπίωνος καὶ Κικέρωνος·² ἀνδρειότερον Βρασίμου³ καὶ τῶν ἡμῖν ὁμοφύλων Ἀννίβου καὶ Λευκούλου τοῦ Καρτεροῦ· δικαιοτέρον Ραδαμάνθυός τε καὶ Μίνως καὶ τοῦ Ρωμαίου ἐκείνου Κάτωνος· εὐεργετικώτερον Κίρου καὶ τοῦ περιφανοῦς Αὐγούστου, ὃν Ὀκταβία ἐγένετο τὴν ἐν ἐκάστῳ φιλανθρωπίαν καὶ τὴν εἰς ἅπαντας πρόνοιαν ἀπαράβλητον, καὶ ἁπλῶς μισγάγγειαν

¹ Ἀρεϊφωνᾶς ἐν τῷ κώδ.

² Κικαίρωνος ἐν τῷ κώδ.

³ Βρασίδου;

παντὸς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ θάλασσαν· ἔχοις τὸ λοιπὸν καὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀπάρτι δουλογραφημένην ὅλην τῷ Κράτει Σου· μόνον Σὲ δεσπότην καὶ βασιλέα ἀναγορεύουσιν· τῇ Σῇ δεξιᾷ ὑποκεῖσθαι φιλοῦμεν· τοῖς Σοῖς μεταφρένοις ἐπισκιάζεσθαι καὶ ταῖς σαῖς ἐπελπίζειν βουλόμεθα πτέρυξιν, ὥς αἰετοῦ μεγαλοπτέρυγος γραφικοῦ· μέχρι τοῦ νῦν τὴν δημοκρατίαν ἄριστον εἰς πολιτείαν ἡγοῦμεθα· καὶ τις ἡμῖν ἐπέσεισε τὸ αὐτοκρατές, ἂν ἡπείλει τὸ μόναρχον, τυραννικὸν ἐκείνον ἐκρίνομεν καὶ παρενθὺς θυμὸν ἐπνέομεν, τὸν αἰδήρον προσεβλέπομεν, παρεβάλλομεν τὴν σπάθην τὴν δεξιάν· τοαποτοῦδε βασιλεύεσθαι προθυμούμεθα, καὶ τὴν κρείττω ταύτην ἀλλοιωθῆναι ἀλλοίωσιν· ἡμεῖς κατὰ τοὺς Ἀργοναύτας θαλαττότροφοι γάρ· ἄγγελος Σὺ· καὶ ἄγγελος φωτός, ἄγγελος ἀγαθός· λοιπὸν κατεύθυνον ἡμῶν τὸν τοῦ βίου μετέπειτα πλοῦν· ἱμάτιον ἔχεις βασιλεῦ, ὃ τοῖς χρυσοῖς στήμοσι τῶν ἀγαθῶν ἐξύφανέ Σοι λαμπροπρεπῶς ὃ καὶ κρίνα ἐνδύων τὰ τοῦ ἀγροῦ· ἐνδυμα σωτηρίας, εὐφροσύνης χιτῶνα· λοιπὸν κατὰ τὸν μεγαλοφωνότατον οὗτω πως προφήτην εἰπεῖν, ἀρχηγὸς ἡμῶν γενοῦ· ἄρχειν ἀρχὴν αἰτοῦμεν τὴν κρείττω καὶ ὑψηλοτέραν, καὶ τὴν ὑπεράρχιον ἀρχὴν εἰκονίζουσιν, τῆς δημόδους καὶ χθαμαλοῦς· οὐκ ἄπο σκοποῦ τὸ τοιοῦτον ἡμῖν· ἔχοντα ἀπόρητά τινα τῆς Μυκηναίας κόρης καὶ τοῦ Παρθενοπαίου πρὸς τοῦτ' αὐτὸ συμβάλλοντα ποιητοῦ. Κέλευσον τοίνυν ὦ αὐτοκράτορ, γενέσθαι καὶ ἐν τῷ Ἀδρίᾳ τὴν τῆς Σῆς βασιλείας ὁδὸν καὶ τὰς τρίβους τοῦ Κράτους Σου ἐν ὕδασι πολλοῖς· δὸς ὥς δυνατόν Σεαυτὸν τῇ Σῇ πόλει καὶ ἡμετέρᾳ παρηγόρησον διὰ τοῦ Σοῦ χαρακτήρος, πέπλω καὶ γραφαῖς ἐγκειμένον, τὸν ταύτης διαπρύσιον ἔρωτα· μέγα τοῖς ἔρῳσι φάρμακον καὶ γεγραμμένον τὸ τοῦ ἔρωμένου πέφυκε μόρφωμα· δύναταί Σου καὶ ἡ εἰκὼν, ἂν ἡμῖν παρείη, πολλά· ἀμυντήριον ἔσται κατὰ τῶν ἡμετέρων ἀντιπάλων στερεόν· πάσης ἐπιβουλῆς ἀποτρόπαιον· ἐπαλξίς τῇ σῇ καὶ ἡμετέρᾳ πόλει κρατερά· προπύργιον ἰσχυρόν, καὶ τεῖχος ἀντικρὺς ἀδαμάντινον· κρεῖττον ἡμεῖς ἐπὶ ταύτῃ ἐγκαυχησόμεθα ἢ Ἀβαρις τῷ τόξῳ, ἢ Γύγης τῷ δακτυλίῳ ἢ Κροῖσος ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ ἀκροπόλει τῶν Σάρδεων». Ταῦτ' ἐκεῖνοι καὶ λιγεῖς ἀγορηταὶ ρητορεύσαντες, δεινοὶ γὰρ ἦσαν εἰπεῖν καὶ πρὸς τοῦτ' αὐτὸ γεγυμνασμένοι καὶ ἐντριβεῖς, ὅλον τὸ εὖνον ἀφωσιώσαντο, καὶ τὰ πιστά Σοι δόντες ἐνώμοτα, διττοὺς τε λαβόντες πέπλους περικαλλεῖς τὴν τοῦ Σοῦ Κράτους φιλοτίμον δωρεὰν καὶ τοῦ παντὸς ἀξίαν ἐκείνοις, τὴν εἰς οἶκον ἐτράπησαν διατόρῳ στόματι τὴν Σὴν ἀνευφημοῦντες χρηστότητα καὶ βασιλέα Σε οἶον οὐκ ἄλλον πανταχοῦ μεγαλοφώνως ἀνακηρύττοντες· τῶν δὲ πέπλων, δεῖ γάρ μοι τὰ περὶ τούτων καταλιπεῖν, ὃ μὲν τὴν Σὴν θειοειδῇ περιεῖχε μορφήν, οὐκ ἐκ χρυσοῦ ἢ τινος ἄλλης πολυτίμου ὕλης ἐνσκευασμένην, ἀλλ' ἐκ χρωμάτων κομμωτικῶν· τὴν γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα μακρὰν φιλοτιμίαν, τῷ τῶν Ἀσσυρίων ἐκείνων ἀφῆκας παίζεισθαι βασιλεῖ· τῷ δ' ἄλλῳ ἐκ χρυσοῦ πρὸς κλωστήρα τετυρанны- μένου, οἱ τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Λαυρεντίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ περιφανεῖς ἐνεχαράχθησαν ἀγῶνες καὶ τὰ μέχρι θανάτου διὰ Χριστὸν σκάμματα· εἶδε τις

ἂν ἐκεῖ τὰς πρὸ προσώπων τύραννικῶν τῶν σοφῶν μαρτύρων παραστάσεις, τὰς γενναίας αὐτῶν ἐνστάσεις, τὰς παρὰ τῶν βασανιστῶν σκευωρουμένας τούτοις πολυειδεῖς καὶ πολυτρόπους κολάσεις· τοὺς σιδηροῦς ὄνυχας, τοὺς τροχαντήρας, τοὺς καταπέλτας, τὸ πῦρ, τὰ ξίφη, τὰς ἀλύσεις, τὰ δεσμά, τὰς εἰρκτὰς καὶ πᾶν ἄλλο βασανιστήριον ὄργανον ὧν ἕκαστον καὶ ἐπιστήμασι δι' Ἱταλικῶν γραμμάτων ἐνεσημαίνετο· οὕτως ἔφερε θαναμασίως ὁ μέγας πάντως πέπλος ἐκεῖνος τὸ ἱερὸν τοῖς γενναίοις ἀναθῆναι μάρτυσιν οἰκονομίᾳ βασιλικῇ, ὥς ἄρα οὐ πέπλος ὁ πέπλος ἦν, ἀλλὰ βίβλος, καὶ βίβλος οὐ προσταγμάτων Θεοῦ τὸ προφητικόν, ἀλλὰ σακμαμάτων νεανικῶν | μαρτύρων Χριστοῦ· τί πρὸς τοῦτο φ. 141a τὸ ἔργον ὁ πέπλος ἐκεῖνος, ὃν ἰστόρουν Ἀθηναῖοι τῇ πολιადι τούτων Παλλάδι, καὶ τέχνῃ ποικιλικῇ λαμπροῖς ἐφ' ἄρμασι βάμμασιν ὧν μῦθοι τινες τῆς ἱερατείας ἰστούργηγντο, γίγαντες βάλλοντες λίθους εἰς οὐρανὸν καὶ βαλλόμενος Ζεὺς ὁ νεφεληγερέτης καὶ τερπικέραυνος, κεραυνοβολῶν καὶ πληγὰς εἰσδεχόμενος, Ἀθηνᾶ τῷ πατρὶ συμμαχοῦσα καὶ μεγάλα κατὰ γιγάντων αἶρουνσα τρόπαια, δαιμόνων εὐρέματα σκοτεινῶν, καὶ διανοίας ἀναπλάσματα κακοδαίμονος μεγάλα, καὶ τῆς ἀρχαιότητος συναγωνιζομένης συνιστᾶν καὶ οὐτοῦν οἶον ἀπομαχομένης τὰ ἀσύστατα καὶ ἀνύπαρκτα;

Ἐπόμενός σοι ὁ λόγος, αὐτάναξ θεοειδές, καὶ μετ' ἔχνια βαίνων τὰ σά, περὶ τὸν Ἀγκυλορρόαν σπεύδων καταλαμβάνει Σε ποταμόν, ὃν φασιν οἱ περὶ ποταμῶν ἱστορήσαντες, μόνον πρὸς τὰς ἰδίας ἀναβαίνειν παλινδρομοῦντα πηγὰς· ἀναβαίνων οὗτος ὁ περιώνυμος ἐκ Μαινάνδρου τοῦ τῆς Ἀναξιβίας καὶ τοῦ Κερκάφου ὕστερον ἢ νῦν κλήσις προσερρῦνι τῷ ποταμῷ· ἀσφάλειαν γὰρ ἡγούμενος τῇ ἀρχῇ, βασιλεῦ, ποριεῖν εἰ τὰ πέρατα αὐτοῦ ὀχυρώσας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν, ἐξέτεινάς Σου, ψαλμικῶς εἰπεῖν τὸ ὑπόδημα· Ἰδουμαίαν δὲ τί ἂν ἄλλο νοήσαιμεν, εἰ μὴ τὴν λέξιν πρὸς τὴν Ἑλλάδα μεταφθογγίσαιμεν λεκτικὴν, καὶ γῆν αἵματος εἶναι γνωρίσομεν, ὅση περὶ τὸ Σίτυλον,¹ καὶ ὕσιν ἀντιπέρας περικλύζων ὁ ποταμὸς οὗτος, σύρηται γῆν, δι' οὗς Σκυθο-Πέρσαι τὸ πρὶν οὐκ οἶδ' εἰ καὶ τὸν εὐρισκόμενον τῷ τότε φέροντες λίθον, ὃς σώφρων μὲν εὐφημεῖται, μανίας δ' ἔστι γεννητικός, συχναῖς εἰργάζοντο προνομεύσει δεινοὺς ὀλέθρους βροτῶν; εὐρίσκει δὲ κἄκεῖ ὁ λόγος, Σὲ τὴν ἐν οἴκοις ὅτε μόνην καὶ ἐπ' αὐλαίας θέρμην ἕκαστος ἐκζητεῖ, σκηναῖς αὐλιζόμενον ταῖς ἐκ λίνου, τὰς τοῦ χειμῶνος ὑπερβολὰς καὶ τὰς τῶν νιφετῶν καρτεροψύχως φέροντα προβολὰς καὶ μεγάλα ὑπὲρ τῶν Αὐσόνων ἀγωνιζόμενον, βάλλοντα εἰς ἀνόμων κεφαλὰς θάνατον, ὃ φησιν Ἀββακούμ, καὶ διακόπτοντα ἐν ἐκστάσει βαρβάρων κάρας αἰμοχαρῶν. Ἀλλ' ὦ τῶν λαφύρων ἐκείνων ὧν καὶ μόνος ὁ θροῦς μεγάλην ἐνεποίει τὴν ἔκκληξιν· συμμίκτων γὰρ ἦν τῷ τότε ἀκοῦσαι φωνῶν, ἐν τι μέλος ἀποτελουσῶν δυσηχές· ἔστενον ἄνδρες ἑλεεινόν· βόες ἐμυκῶντο βαρὺ· ὠδύροντο γυναῖκες· ἐμυκάζοντο αἰγες·

¹ Ἐν τῇ ᾧα· ὁ νῦν καλούμενος Κουζηνᾶς.

ἔκλειον παῖδες· ἀνέκραζον ἄμνοι καὶ νεόδαρτα σκύτη ἀθλίων καρήνων, ὧν οὐκ ἦν ἀριθμός, γέλως ἐφέροντο μακροῖς ἀπηωρημένα κοντοῖς· πολλοστῶ χρόνῳ δίκην τῶν πρὶν πεπραγμένων εἰσπραττόμενοι πολλαπλῇν. Τοιαύτη Σοι τῇ ἐκεῖ ἀριστεία, γενναιοτάτε βασιλεῦ, ἦν ὁ βαθυδίνης οὐτοσί ποταμὸς ἐφόσον ρευσεῖται μέγα καὶ διηγήσεται. Μεταστήσας τοῖνυν κἄντεῦθεν πρὸς εὐπάθειαν τὰ δυσχερῇ, τὰ τε σκολιὰ εἰς εὐθείαν μεταποιήσας καὶ τὰς τραχείας εἰς ὁδοὺς λείας μετασκευάσας, ταῖς ἐν τῷ Νυμφαίῳ, χώρος δ' οὗτος περὶπου τὴν Ἰωνίαν¹ ἐν καλῷ κείμενος, εὐχήμερος καὶ εὐθέρειος, ὕδασι κατάρρυστος, λειμῶσι κατάκοσμος καὶ τρυφαῖς παντοδαπαῖς εὐθνυόμενος, προσεπέλασας μόλις βασιλείας αὐλαῖς· τί δὲ κίχκεῖ; μῶν πρὸς ἡσυχίαν ἐτράπησ καὶ πρὸς ἀνέσεις καὶ ἀνακλίσεις μακράς; Οὔμενοι· ἀλλὰ τοὺς κόπους κόποις ἡμείψω· καὶ ταῖς προτέραις ὑπὲρ τοῦ ὑπηκόου μερίμναις, καὶ δευτέροις ἄλλοις ἐπέθου, αἰ πρὸς ἔργοις ἔχων τὸν λογισμόν, ἵνα τὸ μὲν λυμαῖνον ἐξορίξῃς ἅπαν, τὸ δὲ σῶζον ἀντεισάγῃς πανταχοῦ. Ἦδη δὲ καὶ ἔαρος ὥρα ἐπέστη, καὶ πάλιν πῆγνυνται αὐλαία καὶ ἐκ λίνου σκηναί· καὶ πάλιν ἀποδύη πρὸς ἀγῶνας καὶ δεύτερα σκάμματα ὁ ἀκάμας καὶ γενναιοτάτος ἀθλητής.

Ἐμελλε μὲν οἷν ὁ λόγος, ὃ βασιλεῦ, καὶ τούτοις μικρὸν ἐνασχολάσαι κἄντεῦθεν ὥς δυνατόν τὸν ἔπαινον ἐρανίσαι Σοι· ἀλλὰ θάλασσά τις ὑψηλῶν πράξεων εὐρίσκειται μοι μεγάλη καὶ μέγα κῦμα κυλίνδει κατὰ τὴν ποιήσιν, τὰ τῆς περιωνύμου λέγω τῆς δε καὶ βασιλικωτάτης τῶν πόλεων. ὦ² μεγάλης τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς· ὦ³ χάριτος ὑπερφυοῦς πάντα νικώσης λόγον καὶ νοῦν, καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης πέρατα τῆς φήμης διαδραμούσης καὶ μέχρι καὶ ἐς αὐτὸν εἰπεῖν φθασάσης Ὠρίωνα, ἐκ δεσμῶν δουλείας ἐλευθερίαν, καὶ ἐκ χειρὸς καὶ γνώμης τυραννικωτάτης ἀνάκλησιν· πλέειν οὔν ἐς τοσοῦτον πέλαγος τό γε νῦν μὴ δυνάμενος, πρὸς τοὺς ἀκυμάντους λιμένας⁴ | καὶ τὰ τῆςδε τῆς μεγάλης φ. 141β περιηγήσομαι πόλεως, τοῦ Θεοῦ διδόντος ἰσχύν, οὗ ἡ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ὃς ρώννυσσι τὰ ἀσθενῇ, συνέχει τὰ ἄδρανῇ, ἀνέχει τὰ ταπεινά, εὐκολαίνει τὰ δυσχερῇ, καὶ τὰ παρ' ἀνθρώποις ἀνέριπτα, ὥς παντοδύναμος τελειοῖ. Ἄλλ' ὦ κράτιστε, θεοειδέστατε καὶ νικητικώτατε βασιλεῦ, καὶ ὅσον πρὸς ἀνθρώπους ἀσύγκριτε, ἅν μὴ τις τοῖς οὐρανίοις νόοις συμπαρεβάλλῃ Σε, ὧν τὴν κλῆσιν φέρεις ἁρμοδίως ἐπὶ κλῆσιν, δέξαι λιπαρῶ τὸν παρόντα τοῦ λόγου μοι πέπλον, χριστομίμητε, εὐμενῶς, ὃν καὶ μὴ τεχνικῶς τέως εὐνοϊκῶς ἐξυφάνας προσφέρω τῷ Κράτει Σου τολμηρῶς· δέξαι φόρον ὃν εὐγνωμόνως ἀποτιννύω, εἰ καὶ μὴ κατὰ χρυσὸν ἄροισόν τι κροτεῖ, ἀλλ' ὑπὸ χαλκόν τι καὶ βραγχῶδες ἦχεῖ. ἡλίκοις⁵ δὲ εἰ καὶ ὀλίγα τῶν

¹ Ἰωνίαν ὁ κῶδ.² Ὁ κῶδ. ὦ.³ Ὁμοίως ὦ ὁ κῶδ.⁴ Προσθήκη διὰ τῆς ἰδίας χειρὸς «ἴσως, διελεύσομαι πλοῦν».⁵ Ἐν τῷ κῶδ. ἡλίκοις.

σῶν πολλῶν καὶ τὴν ἀπειρίαν οὐκ ἀναβαλλομένων κατορθωμάτων ἐπιλεξάμενος, οὐδὲ ταῦτα ὑψηλῶς καὶ μεγαληγόρως διηγησάμην, ἀλλ' ἐν σμικρῷ περιέλαβον· οὐ γάρ, εἰ ὁ λόγος βραχύς, ἤδη κἄκεῖνα ἔλαττονοῖ· οὐδ' αὖ, εἰ οὗτος χαμαὶ βαίνει, καὶ ταῦτα συγκαταφέρει· οὐ μὲνον· καὶ γὰρ καὶ ὁ οὐρανὸς μέγας καὶ ὑψηλός· ἀλλ' εἰ σφαῖράν τινα τοῖς μαθητιῶσι, λόγοις περιγυροῦται λεπτοῖς καὶ ᾧδε κἄκεῖσε περιφορεῖται ὥσπερ τι κοῦφον πτερόν, καὶ οὐ διὰ τοῦτο σμικρός· πλατεῖα ἢ γῆ καὶ εὐρύχωρος· ἀλλὰ βραχυμέτρῳ διφθέρῃ ταύτην ἐγκαταγράφουσιν οἱ δέλτους περιοδεύοντες γεωγράφων καὶ περιηγητῶν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο στενὴ· ἡλικίος ὁ ἥλιος· ἀλλ' ἐν εὐγράπτῳ πυραμοειδεῖ τινι σχήματι τὸν τηλικοῦτον περιστέλλουσιν οἱ γραφεῖς, καὶ οὐκ ἔντεῦθεν βραχύς.

Ζῆθι τοιγαροῦν βασιλεῦ, εἰς χρόνων περιόδους μακρῶν· συμμετροῖντο εἰ δυνατόν αἱ ἡμέραι Σου ταῖς ἡμέραις τοῦ οὐρανοῦ καὶ φυτηκόμει τὴν ἄμπελον ταύτην, τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν, ὥς δεξιὸς τῆς βασιλείας μελεδών, καὶ βάλε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάττης καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς· συναίροιτό Σου τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἀγώνων καὶ μόχθων πολυετῶν, καὶ ὁ ἐμὸς δεσπότης καὶ βασιλεὺς, ὁ Σὸς λεοντιδεὺς, σκύμνος· ἢ μεγάλη μετὰ Θεόν, μετὰ Σέ, τῶν Ῥωμαίων ἑλπίς, τὸ τῆς φύσεως κάλλος, τὸ τῶν χαρίτων ἔρνος καὶ ὁ μέγας ἐν νεαζούσῃ καὶ βραχείᾳ τῇ ἡλικίᾳ καὶ πολὺς ἄνθρωπος καὶ συνάρξοιτε τῆς κοσμικῆς τετραμερείας, καὶ ὅρος γένοιτο τῆς Ὑμετέρας ἀρχῆς πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ναί, βασιλεῦ, ἔντειναι καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλεύε· ἔνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης, καθὼς πού ψάλλει Δαυὶδ ὁ θεοπάτωρ, ὁ προφήτης καὶ βασιλεὺς.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, μηνὶ Αὐγούστῳ 1926.

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ